

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra ruského jazyka a literatury

Současná literatura ve výuce ruského jazyka - Dmitrij Gluchovskij
Diplomová práce

Autor: Marie Minaříková
Studijní program: N0114A300053 / Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Ruský jazyk a literatura
Základy společenských věd
Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Jakub Kapičiak, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor:	Marie Minaříková
Studium:	P20P0437
Studijní program:	N0114A300053 Učitelství pro střední školy
Studijní obor:	Ruský jazyk a literatura, Základy společenských věd
Název diplomové práce:	Současná literatura ve výuce ruského jazyka - Dmitrij Gluchovskij
Název diplomové práce AJ:	Contemporary Literature in Teaching Russian as a Foreign Language - Dmitry Glukhovsky

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce představí tvorbu D. Gluchovského v kontextu současné ruské literatury. Zaměří se na možnosti využití současné literatury na hodinách ruského jazyka na střední škole, navrhne konkrétní způsoby prezentace díla D. Gluchovského.

GLUCHOVSKIJ, Dmitrij Aleksejevič. *Metro 2033*. Praha: Knižní klub, 2010. ISBN 978-80-242-2624-8.

GLUCHOVSKIJ, Dmitrij Aleksejevič. *Metro 2034: volné pokračování kultovního apokalyptického bestselleru*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3055-9.

GLUCHOVSKIJ, Dmitrij Aleksejevič. *Metro 2035: závěr kultovní apokalyptické trilogie*. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2016. ISBN 978-80-242-5158-5.

GLUCHOVSKIJ, Dmitrij Aleksejevič. *Text*. Přeložil Peter KADLEC. Praha: Euromedia, 2018. ISBN 978-80-7617-014-8.

KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2.

Zadávací pracoviště: Katedra ruského jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jana Kostincová, Ph.D.

Oponent: Mgr. Jakub Kapičiak, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Současná literatura ve výuce ruského jazyka – Dmitrij Gluchovskij vypracovala pod vedením Mgr. Jany Kostincové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literatury.

V Hradci Králové dne ...

Poděkování

Ráda bych na tomto místě vyjádřila poděkování Mgr. Janě Kostincové, Ph.D. za vedení diplomové práce, odborné rady, ochotu a čas, který mi věnovala.

Anotace

MINAŘÍKOVÁ, Marie. *Současná literatura ve výuce ruského jazyka - Dmitrij Gluchovskij*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022, 93 s. Diplomová práce.

Práce představí tvorbu D. Gluchovského v kontextu současné ruské literatury. Zaměří se na možnosti využití současné literatury na hodinách ruského jazyka na střední škole, navrhne konkrétní způsoby prezentace díla D. Gluchovského.

Klíčová slova: ruská literatura, Dmitrij Gluchovskij, čtenářská gramotnost, čtenářství

Annotation

MINAŘÍKOVÁ, Marie. *Contemporary Literature in Teaching Russian as a Foreign Language - Dmitry Glukhovsky*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022, 93 pp. Thesis.

Dmitry Glukhovsky in the context of contemporary literature in teaching Russian as a foreign language. The aim of the thesis is to introduce literary work of D. Glukhovsky in the context of contemporary Russian literature. It shall focus on a possible usage of the contemporary literature during Russian lessons. The thesis shall suggest concrete ways of presenting the work of D. Glukhovsky.

Keywords: Russian literature, Dmitry Glukhovsky, reading literacy, reading

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č.13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Obsah

Úvod.....	11
1 Čtenářská gramotnost a čtenářství.....	13
1.1 Problematika čtenářské gramotnosti	14
1.2 Problematika čtenářství.....	15
2 Analýza RVP z pohledu literatury	19
2.1 RVP G.....	19
2.1.1 Průřezová témata	20
3 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+	22
4 Analýza ŠVP škol z pohledu ruské literatury.....	23
4.1 Gymnázium Dobruška.....	23
4.2 Jiráskovo gymnázium Náchod	25
4.3 Gymnázium Jaroslava Žáka Jaroměř	26
4.4 Shrnutí.....	27
5 Analýza učebnic z pohledu ruské literatury	28
5.1 Raduga po-novomu	28
5.1.1 Raduga po-novomu 1	28
5.1.2 Raduga po-novomu 2	29
5.1.3 Raduga po-novomu 3	30
5.1.4 Raduga po-novomu 4	31
5.1.5 Raduga po-novomu 5	32
5.2 Klass!.....	33
5.2.1 Klass! 1.....	33
5.2.2 Klass! 2.....	33
5.2.3 Klass! 3.....	34
5.3 Shrnutí.....	34
6 Současná ruská literatura.....	36

7	Dmitrij Gluchovskij.....	38
7.1	Metro 2033	39
7.2	Metro 2034	40
7.3	Metro 2035	41
7.4	Videohra Metro	42
7.5	Pozadí knih a videoher Metro	44
7.6	Soumrak	45
7.7	Povídky o vlasti.....	46
7.8	Text.....	47
7.9	Analýza děl Dmitrije Gluchovského	48
8	Působení autora ve veřejném prostoru	50
9	Literární text ve výuce cizího jazyka	53
11	Konkrétní návrhy práce s dílem Dmitrije Gluchovského.....	56
11.1	Úvod do práce s dílem Dmitrije Gluchovského Metro 2033	56
11.2	Od incipitu a explicitu ke čtení	62
11.3	Portrét hlavního hrdiny.....	65
11.4	Cenzura.....	66
12	Uvedení aktivit do praxe	70
12.1	Úvod do práce s dílem Dmitrije Gluchovského Metro 2033	70
12.2	Od incipitu a explicitu ke čtení	76
12.3	Portrét hlavního hrdiny.....	76
12.4	Cenzura.....	81
12.5	Shrnutí práce žáků s dílem D. Gluchovského	85
	Závěr.....	86
	Seznam zdrojů	88
	Seznam obrázků	93

Úvod

Čtenářská gramotnost je chápána jako porozumění čtenému textu. Čtenář se dále zamýšlí nad významem a smyslem čteného, přemýšlí v souvislostech a získané poznatky následně využívá ve svém životě.¹ Podle mého názoru je čtenářská gramotnost velmi aktuální téma dnešního školství. Čtenářská gramotnost nesouvisí jen s výukou mateřského jazyka, ale prostupuje napříč všemi předměty. Výjimkou by nemělo být zařazení porozumění textu ani do výuky cizího jazyka. Ve výuce cizího jazyka, v případě mé diplomové práce ve výuce ruského jazyka, je možné do výuky zapojit práci s textem, rozvíjet čtenářskou gramotnost a zároveň seznamovat žáky s ruskou literaturou. Učitel tak může žákům nabídnout zajímavé ruské autory a jejich díla. Na základě výuky mohou být žáci motivováni k četbě děl od ruských spisovatelů.

Domnívám se, že tato literatura je vzhledem k našemu historickému vývoji v současné době na okraji čtenářského zájmu. Proto mě zajímalo, do jaké míry se věnují školní vzdělávací programy vybraných gymnázií tématu ruské literatury, a to jak v hodinách českého jazyka, tak v hodinách ruského jazyka. Předpokládala jsem, že pokud je ruská literatura zařazena, bude zaměřena především na ruské klasiky a současná ruská literatura bude výjimkou, nebo zcela opomíjena. Cílem mé diplomové práce bylo také porovnat učebnice ruského jazyka se zaměřením na ruskou literaturu, jak učebnice pracují s literárními texty, kterým autorům se věnují a v jaké podobě využívají literární ukázky. Zároveň mě zajímalo, jak je ruská literatura zahrnuta ve výuce českého jazyka. Myslím si, že by měla být studentům nabídnuta i současná ruská literatura a to tak, aby se se současnou literaturou seznámili právě prostřednictvím ukázek a práce s nimi.

Dále jsem se věnovala významu čtenářství, a jaký vliv má četba na čtenáře. Následně je pak má diplomová práce zaměřena na současnou ruskou literaturu. Jako představitele současné ruské literatury jsem si vybrala Dmitrije Gluchovského, který je znám především díky své trilogii *Metro*. Ve své práci jsem představila tvorbu spisovatele Dmitrije Gluchovského v kontextu současné ruské literatury.

V hodinách ruského jazyka se nejedná pouze o seznámení se současnými autory a jejich díly, ale zároveň práce s texty znamená procvičení čtení s porozuměním, gramatiky a slovní zásoby. K tomu jsou nevhodnější pracovní listy, kde na základě ukázky následují úkoly, které

¹ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?* [online]. 2006 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>

se zmíněným oblastem věnují. Proto mým cílem v praktické části bylo navrhnout konkrétní způsoby prezentace děl současné ruské literatury a to konkrétně děl spisovatele Dmitrije Gluchovského.

1 Čtenářská gramotnost a čtenářství

Pedagogický slovník definuje čtenářskou gramotnost jako „komplex vědomostí a dovedností jednice, které mu umožňují zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční jízdní řád, návod k užívání léku). Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale také o dovednosti vyhledávat, zpracovávat, srovnávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu aj.“²

Můžeme se setkat také s definicí čtenářské gramotnosti formulované projektem PISA, který se mimo jiné zabývá úrovní čtenářské gramotnosti u žáků. Oproti první formulaci je tato definice konkrétnější. „Čtenářská gramotnost je definována jako schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm, používat jej k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu vedoucího k aktivní účasti ve společnosti.“³ Čtenářská gramotnost ve škole prostupuje všemi vyučovacími předměty. V rámci čtenářské gramotnosti žák s textem aktivně pracuje. Čtenáři by se měli v textu orientovat, měli by mu rozumět a svými slovy dokázat interpretovat obsah a hlavní téma textu. Dále by měl žák zvládnout popsat text z hlediska jazyka, žánru, stavby apod.⁴

Jiří Trávníček čtenářství ve své knize popisuje jako „pojem, který se používá zejména v souvislosti s dětskou populací, plánovité a cílené rozvíjení četby zejména za pomoci škol, knihoven a jiných vzdělávacích institucí, rozvíjení, které je často doprovázeno institucionálně organizovanými kampaněmi a podpůrnými akcemi.“⁵

Zásadní rozdíl je tedy v tom, že čtenářství odráží především zájem o četbu a vztah, který k ní čtenář zaujímá. Oproti tomu čtenářská gramotnost vyjadřuje soubor požadavků a znalostí, které s četbou textu souvisí. Čtení textů, a to zejména těch složitějších a obsáhlejších, pomáhá rozvíjet zejména kritické uvažování, představivost a slovní zásobu. Čtením se rozvíjí čtenářská gramotnost. Čtenáři prohlubují schopnost zpracovávat a používat informace získané z textu.

² PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8, s. 34

³ ZACHOVÁ, Alena. *Rozměry čtenářství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-233-1, s. 7

⁴ tamtéž, s. 7

⁵ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1, s. 35

1.1 Problematika čtenářské gramotnosti

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) organizuje projekt PISA. Jedná se o mezinárodní výzkum, který se zaměřuje na úroveň čtenářské, matematické a přírodovědné gramotnosti u patnáctiletých žáků. Výzkumná šetření se provádí jednou na tři roky. V České republice čtenářská gramotnost klesala především v letech 2006 a 2009. Nepatrné zlepšení přinesl rok 2012. Výsledky šetření z roku 2018 ukazují, že úroveň čtenářské gramotnosti se od roku 2012 nelepší, ale ani nezhoršuje. Česká republika se nijak výrazně neodlišuje od průměru zemí OECD. Testovaní žáci České republiky dosáhli slabšího výsledku v oblasti porozumění textu a v kategorii posuzování a uvažování, kam také spadá kriticky zhodnotit obsažené informace v textu.⁶

Publikace *Rozměry čtenářství* uvádí, že možnou příčinou nízké úrovně čtenářské gramotnosti může být nedostatečný zájem společnosti a především školy o způsob komunikace mládeže a její zájem o texty. Předkládané texty nemusí splňovat požadavky mladé generace. Texty většinou neodráží tematiku, o kterou se mladí lidé zajímají. Nejen, že by škola měla reagovat na současné trendy, ale měla by brát v potaz také styl a způsob komunikace mezi mladými a měla by nejprve zjistit, jakou váhu žáci čtení připisují a jak čtení vnímají jejich vrstevníci, popřípadě rodina.⁷

Čtenářské gramotnosti se věnují jak rámcové, tak školní vzdělávací programy. Avšak to, jakým způsobem budou dané požadavky vtaženy do výuky, záleží pouze na daném učiteli. Čtenářská gramotnost se netýká pouze literární výchovy, ale prostupuje všemi předměty, kde se žák setkává s literárním textem. Učitelé mnohdy vedou výuku tradičním způsobem tak, že v hodině převládá monolog učitele, žáci si píšou zápisky do sešitu. Hodina je někdy doplněna o ústní zkoušení či test. Důkladná a rozsáhlejší práce s textem v některých hodinách úplně chybí. Většina učitelů je ke změně vedení hodiny skeptická a zahrnout rozbor textu do hodin nechtějí. Nejčastějším argumentem je nedostatek času na zvládnutí učiva, které je dáno školním vzdělávacím programem. Proto v některých předmětech stále přetrvává konzervativní přístup, hodiny nejsou zábavné a žáci nemají o probíranou látku či samotný předmět zájem. Nutností by mělo být neustálé sebevzdělávání učitelů. Doba jde rychle kupředu, neustále se objevují

⁶ BLAŽEK, Radek, Zuzana JANOTOVÁ, Eva POTUŽNÍKOVÁ a Josel BASL. *Mezinárodní šetření PISA 2018* [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-01-17]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf

⁷ ZACHOVÁ, Alena. *Rozměry čtenářství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-233-1, s. 49 - 50

nové metody, technologie a přístupy jak vést hodinu a jaké pomůcky do hodiny zahrnout. Hromadná výuka, která ještě v některých školách převládá, pak nebere v potaz individualitu jednotlivých žáků, neklade důraz na projev a zájmy žáka.⁸

Je tedy zřejmé, že učitel ve velké míře ovlivňuje žákův postoj k samotnému čtení. Velmi důležitý je výběr textu, kterým se budou žáci zabírat, ale také zvolení úkolů, které po četbě následují. Žák by tedy na základě čteného textu měl získat nejen určité poznatky a nové informace, ale měl by pro něj být text také poutavý a lákavý. Pokud žáky bude text bavit, nebudou do práce nuceni. Text, se kterým budou žáci v hodině pracovat, by jim měl být blízký a to nejenom stylem, ale také tématem. Žáci se lépe orientují v tématu, které je pro jejich generaci aktuální a moderní.

Rozvoj kritického myšlení, uvažování, myšlení v souvislostech, vyhledávání informací, orientace v textu, ale také selektování důležitých a méně důležitých údajů žáci využijí nejenom v dalších předmětech, ale také v běžném životě. Na základě toho, co žáci čtou, se rozvíjí nejen jejich čtenářská gramotnost, ale také čtenářství, čili zájem o četbu.

1.2 Problematika čtenářství

Můžeme konstatovat, že čtenářství se u jedince utváří v průběhu života. Jaroslav Toman uvádí stádia čtenářství dle psychického vývoje dítěte:

Předčtenářská etapa:

předškolní věk:

- *mladší: (do 3 let)*
- *starší: (3 – 6 let)*

Čtenářská etapa:

mladší školní věk (prepubescence):

- *1. fáze (6 – 8 let)*
- *2. fáze (9 – 10 let)*

starší školní věk (pubescence):

- *1. fáze (11 – 12 let)*
- *2. fáze (13 – 15 let)⁹*

⁸ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5, s. 93 – 96

⁹ tamtéž, s. 16 – 17

Během života se nám utvářejí určité čtenářské preference. Ať už se jedná o typ literatury, žánr, či autora. Nejvíce změn přichází v období pubescence. Žák se vyvíjí hlavně psychicky a sám si vybírá, jakou četbou se bude zaobírat. Výběr četby odráží jeho zájmy a také čtenářskou gramotnost.

V publikaci *Kontexty čtenářství* se autorka zaměřuje na odlišný výběr četby mezi chlapci a dívkami. Dívčí strana preferuje knihy, kde hlavní hrdinkou je dívka, chlapci naopak volí četbu s mužským hrdinou, v tomto případě se jedná především o dobrodružnou literaturu. Zajímavostí je, že dívky v tomto věku oslovuje literatura s mužským hrdinou, chlapci naopak knihy s hrdiny opačného pohlaví odmítají. Co se týká žánrové specifikace, tak žáci tohoto věku preferují především fantasy literaturu. Mezi dalšími oblíbenými žánry jsou dobrodružné a detektivní povídky a to jak u chlapců, tak u dívek. Báseň, historickou prózu, pověst a pohádku chlapci i dívky pubescentního věku téměř nečtou, dívky se naopak oproti chlapcům vyhýbají i komiksům. V tomto období žáci upřednostňují vlastní výběr četby a doporučení ze strany učitele nepřikládají velkou váhu. Za možné důvody, proč není četba od učitele pro žáky lákavá, Petra Bubeníčková spolu s ostatními autory publikace uvádí, že učitel nebere v potaz čtenářské preference žáků. Druhou možnou příčinou je, že tento věk je charakteristický odmítáním autorit a žák dá především na doporučení svých vrstevníků.¹⁰

Čtení pomáhá začlenit se do společnosti, bez čtení se prakticky neobejdeme. Na základě pravidelného čtení získáváme nejen bohatší slovní zásobu, ale lépe zpracováváme informace a učíme se kriticky myslet. Většina z nás si základní strategie a návyky čtení přináší ze své rodiny. V rodině se buduje první čtenářství, čili náš vztah ke čtení.

Jiří Trávníček ve své knize *Čtenáři a internauti* uvádí tři stupně čtení. Nejprve uvádí čtení jako dovednost, čili schopnost umět číst a porozumět čtenému textu. Čtení jako kompetence je druhý stupeň, který Trávníček vysvětluje jako funkční gramotnost. To znamená, že jedinec je schopen čtení používat v běžném životě, na základě čehož se neustále vyvíjí. Poslední stupeň je označen čtení jako víra, neboli čtení z vlastního přesvědčení a ze čtení se stává činnost, která nás naplňuje a stává se potěšením. Ten, kdo si osvojil všechny tři výše zmíněné stupně, se stává kulturně celistvým jedincem. Čte nejenom proto, že musí, ale především proto, že chce. Není závislý na okolí, čtení pro něj má smysl a dokáže motivovat a ovlivňovat své okolí.¹¹

¹⁰ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5, s. 18 – 27

¹¹ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3, s. 155 – 157

Patra	Mody	
1. dovednost	I. MUSÍM	II. CHCI
2. kompetence		
3. víra		

Tabulka 1 – Schéma modů a stupňů čtení¹²

Čtenářská dovednost je první úroveň, kterou se dítě učí v prvních letech školní docházky. Domnívám se, že už na prvním stupni by měl učitel rozvíjet i čtenářské kompetence na textech, které malé čtenáře oslovují. V tomto věku jsou děti otevřené všemu novému a učitel může výrazně ovlivnit jejich vztah k literatuře. Druhý stupeň základní školy je již ve vztahu k ovlivňování čtenářství problematičtější. Myslím si, že protože v tomto věku mají na žáka větší vliv vrstevníci než samotný učitel, měl by učitel toho využít a vést děti k vzájemné inspiraci. Už tady by se u některých mohl objevit třetí stupeň čtení, čili čtení jako víra. I když jsem přesvědčena, že největší vliv na každé dítě má jeho rodina. Cílem čtenářské gramotnosti ve školství by mělo být přivést co nejvíce žáků právě do tohoto třetího stupně.

Výzkum publikovaný v knize *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti* ukázal, že převážná většina dotazovaných žáků uvedla, že četba probíraná ve škole je nemotivuje k četbě individuální. Díla, která jsou v hodinách probírána, nejsou pro žáky zajímavá.¹³ Výběr a následná četba knihy závisí na tom, zda danou knihu musíme číst, nebo zda jsme si ji sami vybrali. Střetává se zde pak nátlak okolí a naše vnitřní motivace.¹⁴

Na základní škole žáci čtou především knihy podle vlastního výběru, ty které je zajímají a baví. S přechodem na střední školu se výběr knih žáků mění. Knihy, které se dostanou studentům do rukou, jsou především knihy z povinného seznamu literatury. Velmi často se pak stává, že student nečte pro radost, ale z povinnosti. Podle mého názoru spousta především mladistvých nečte, ne protože by nemohli, ale protože nechtějí. A pokud studenti sáhnou po

¹² TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a interneti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3, s. 157

¹³ BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5, s. 37

¹⁴ TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a interneti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3, s. 40

určité knize, je to zejména z důvodu povinné četby v rámci školy. Ve škole žáci narazí na nespočet domácích i zahraničních autorů a jejich děl. Mluvíme nejen o výuce zaměřené na literaturu, ale i o výuce cizích jazyků. Učebnice a školní vzdělávací programy se věnují především klasické literatuře, která v dnešní době není pro žáky tolik lákavá.

2 Analýza RVP z pohledu literatury

RVP neboli rámcové vzdělávací programy jsou kurikulární dokumenty, které představují základ pro tvorbu školních vzdělávacích programů (ŠVP). RVP se tvoří pro všechny obory vzdělávání a vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky pro vzdělávání. Jsou závazné pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků a například i pro materiální a organizační podmínky. Jádrem rámcových vzdělávacích programů jsou tzv. očekávané výstupy, které stanovují úroveň vědomostí a dovedností, kterých by žáci měli na konci studia dosáhnout.

2.1 RVP G

Zaobírala jsem se rámcovým vzdělávacím programem pro gymnázia (RVP G). Zaměřila jsem se na předměty český jazyk a literatura a na výuku cizího jazyka. Mým cílem bylo zjistit, v jakém rozsahu se věnují světové literatuře v případě českého jazyka a literatury a v jakém rozsahu se na literaturu zaměřuje cizí jazyk.

Český jazyk a literatura v rámci literární komunikace uvádí, že žák by měl umět vyložit základní periodizaci jak české, tak světové literatury a charakterizovat jednotlivé etapy. Umělecké směry žák zvládne doplnit o jejich představitele a dokáže vyzdvihnout jejich zásluhy a přínos v oblasti literatury. Světové literatuře se RVP pro český jazyk a literaturu věnuje také z hlediska porovnání s literaturou českou.¹⁵ Jako učivo RVP uvádí „vývoj literatury v kontextu dobového myšlení, umění a kultury – funkce periodizace literatury, vývoj kontextu české a světové literatury; tematický a výrazový přínos velkých autorských osobností; literární směry a hnutí; vývoj literárních druhů a žánrů s důrazem na moderní literaturu“.¹⁶

RVP pro cizí jazyk v rámci receptivních řečových dovedností zmiňuje, že se od žáka očekává, že se bude věnovat literatuře v daném studovaném jazyce. A to nejen z hlediska teoretického, ale bude rozvíjet čtení s porozuměním. Dále se očekávané výstupy věnují převyprávění daného textu v rámci produktivních řečových dovedností. Za učivo v oblasti reálií dané země je uvedena literatura a významná díla a autoři.¹⁷

Rámcový vzdělávací program se nevěnuje pouze výčtům autorů a jejich děl. Uvádí taktéž, že žák propojuje jednotlivé literatury, porovnává je mezi sebou a také chápe přínos dané literatury pro společnost. Ve výuce cizího jazyka se dbá na to, aby žák zvládnul interpretovat

¹⁵ BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/159>, s. 15

¹⁶ tamtéž, s. 16

¹⁷ tamtéž, s. 16 - 18

literární text vlastními slovy, čímž se zároveň žáci učí porozumění textu a také kritickému myšlení a myšlení v širších souvislostech. Myslím si, že by práce s literaturou měla být v RVP více specifikována. Jednotlivé školy pak pracují rozdílně. Někteří učitelé se mohou zaměřit pouze na seznam autorů a jejich významných děl. Jiní pedagogové na druhou stranu dají přednost práci s textem a rozebírání některých děl. Podle mého názoru by tyto dvě roviny měly být v rovnováze. Žák by měl umět charakterizovat dané literární období a uvést významné autory té doby, ale práce s textem a rozvíjení čtenářské gramotnosti by měla vycházet z textů modernějších. Proto by mělo být v RVP konkrétně uvedeno, do jaké míry by měla škola zařadit práci se současnou literaturou, která by mohla být pro žáky více lákavá a mohla by je motivovat k četbě.

2.1.1 Průřezová témata

Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova jsou průřezová témata, která by měla být zahrnuta ve výuce na čtyřletých gymnáziích, nebo na vyšším stupni osmiletých gymnázií. Charakteristiku jednotlivých průřezových témat najdeme v příslušném RVP. Průřezová témata se orientují jak na samotného žáka a jeho rozvoj, tak na žáka a jeho působení ve společnosti. Obsahy jednotlivých témat mají aktuální charakter a jejich cílem je uvést žáka do dění v současném světě, poukázat na problémy, které ho mohou potkat a popřípadě nabídnout určitá řešení. Otázkou tedy je, jak začlenit četbu do probíraných průřezových témat, abychom význam a důležitost četby žákům mohli přiblížit nejenom v předmětech jako je český nebo cizí jazyk.

Osobnostní a sociální výchova se zaměřuje jednak na žáka samotného, tak na jeho působení ve společnosti a spolupráci s ostatními. V rámci tohoto tématu se žák učí rozpoznávat své pocity a adekvátně na ně reagovat, uvědomovat si svou jedinečnost, uspořádat si svůj vlastní žebříček hodnot a také pečovat o své zdraví, relaxovat a v neposlední řadě se v tématu mimo jiné můžeme věnovat i zdravému životnímu stylu. Kromě péče o sebe sama by měl žák také umět porozumět svému okolí a komunikovat s ním. Žák by měl komunikovat jasně, srozumitelně, plynule a pohotově. Vedle komunikace se žák zaobírá například morálkou.¹⁸

Četbu lze do tohoto průřezového tématu zařadit do oblasti péče o sebe sama. V tomto případě spatřuji příležitost žákům přiblížit smysl a význam četby. Na základě poznání své

¹⁸ BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/159>, s. 66 – 69

vlastní osobnosti a svých hodnot si žák může vybrat i konkrétní téma knihy. Čtení nám taktéž pomáhá i v oblasti komunikace. Díky čtení získáváme nejenom nové poznatky, ale také slovní zásobu a učíme se uvažovat nad názory ostatních a následně pohotově komunikovat či argumentovat.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech se zabývá problémy dnešního světa, žák se učí respektovat jiné národnosti a kultury a zaujmout vlastní postoj nad aktuálními otázkami týkajícími se práv a povinností každého z nás. Globalizace, její příčiny a důsledky, humanitární pomoc a život v Evropě jsou oblasti, na které se toto průřezové téma soustředí. S tímto tématem úzce souvisí i následující průřezové téma. Kultura a to nejenom naše, ale i cizí je hlavním tématem průřezového tématu s názvem Multikulturní výchova. Učitel by měl žákovi pomoci orientovat se v možných nástrahách a problémech spojených s etnicitou, kulturou či náboženstvím a také těmto problémům předcházet a čelit jim.¹⁹

V průřezových tématech Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech a Multikulturní výchova lze uplatnit především čtení s porozuměním a kritické myšlení. Žáci mohou vyvozovat závěry z odborných článků a diskutovat o jednotlivých myšlenkách. Téma také nabízí práci s textem v podobě vyhledávání důležitých informací v textu. Podobnou práci s textem a čtení nabízí i téma Environmentální výchova věnující se základním problémům spojeným s životním prostředím.

Rozvoj čtenářské gramotnosti probíhá především v tématu Mediální výchova. Hlavní roli v tomto případě hraje kritický přístup k informacím zprostředkovanými různými médii. Žák by měl umět rozlišit kvalitní a méně kvalitní zdroje informací.

¹⁹ BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/159>, s. 69 – 75

3 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+

Strategie vzdělávací politiky je dokument schválený Vládou České republiky, jehož cílem je nastavit strategie, cíle a nástroje vzdělávací politiky do roku 2030. Dokument reaguje na změny probíhající ve společnosti, jedná se o snahu udržet vzdělávací systém v souladu s měnícím se moderním světem.²⁰

Byly stanoveny dva základní strategické cíle. „*Strategický cíl 1: Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život. Strategický cíl 2: Snižit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.*“²¹ Tyto dva cíle jsou pak podrobněji rozvedeny v pěti strategických liniích.

První strategická linie se věnuje obsahu, metodám a formám vzdělávání. Z jejího obsahu plyne, že by mělo dojít ke snížení množství probíraného učiva, aby vznikl větší prostor pro pochopení učiva v širších souvislostech a mimo jiné také prostor pro rozvíjení klíčových kompetencí. Učivo by mělo být zmodernizované a nezbytnou nutností je také široká škála metod a forem vyučování. První strategická linie se taktéž věnuje hodnocení, přijímacím a maturitním zkouškám či digitálnímu vzdělávání.²² V rámci kapitoly o občanském vzdělávání je zdůrazněno, že za velmi důležitou složku vzdělávání se považuje „*mediální gramotnost, kritické myšlení, schopnost uvažovat o sobě, účinně nakládat s časem a informacemi, chápat společenské dění i v mezinárodním kontextu, spolupracovat v týmech a disponovat povědomím o rozmanitosti a kulturních identitách a respektovat je.*“²³

Druhá strategická linie se zaměřuje na rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání. Hlavním bodem je zvýšení kvality výuky a s tím související podpora a pomoc ředitelům a všem pedagogickým pracovníkům, na což se blíže zaměřuje třetí strategická linie. Zvýšení odborných kapacit, důvěry a vzájemné spolupráce je název čtvrté strategické linie. Dokument uvádí, že by mělo dojít k centralizaci celého systému. Školy se mnohdy potýkají s nedostatečnou odborností, nadměrnou administrativou a malou úrovní komunikace. Poslední pátou linií je zvýšení financování a zajištění jeho stability.²⁴

²⁰ FRYČ, Jindřich. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2022-02-03]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf, s. 8

²¹ tamtéž, s. 16 - 19

²² tamtéž, s. 26 - 32

²³ tamtéž, s. 33

²⁴ tamtéž, s. 68 - 69

4 Analýza ŠVP škol z pohledu ruské literatury

Analyzovala jsem Školní vzdělávací program třech všeobecných gymnázií v Královéhradeckém kraji. Jedná se o Gymnázium Dobruška, Jiráskovo gymnázium Náchod a Gymnázium Jaroslava Žáka v Jaroměři. Prošla jsem ŠVP gymnázií pro ruský jazyk a pro český jazyk, kde jsem se soustředila na to, jak se předměty věnují ruské literatuře, ruským autorům a jejich dílům. Věnovala jsem se ŠVP jak pro nižší stupeň gymnázia, tak ŠVP pro vyšší gymnázium a čtyřleté gymnázium.

4.1 Gymnázium Dobruška

Gymnázium v Dobrušce je všeobecné gymnázium, jehož ředitelkou je od roku 2014 Mgr. Lenka Hubáčková. Gymnázium je tvořeno čtyřmi třídami čtyřletého studijního programu a osmi třídami osmiletého studijního programu. Osmileté gymnázium je rozděleno na 4 třídy nižšího stupně a 4 třídy vyššího stupně.

ŠVP pro nižší stupeň osmiletého gymnázia pro předmět ruský jazyk se ruské literatuře nijak nevěnuje. ŠVP je postaveno na učebnici Raduga po novomu a to především na prvním a druhém díle této učebnice. Témata uvedená v ŠVP odpovídají tématům jednotlivých ročníků. ŠVP pro nižší gymnázium se orientuje především na situace běžného života jako je rodina, povolání, volný čas, škola nebo orientace ve městě. Ve čtvrtém ročníku nižšího gymnázia se pak ŠVP věnuje Moskvě, Petrohradu a Praze, avšak žádné učivo spojené s literaturou není uvedeno. Oproti tomu český jazyk na nižším stupni osmiletého gymnázia se ruské literatuře věnuje daleko více. Ve druhém ročníku nižšího osmiletého gymnázia se ŠVP v rámci literatury věnuje tématu O přátelství a lásce, kde je mezi vybranými autory zmíněn Vladimír Vysockij. Žáci třetí ročníku (tercie) se na základě ŠVP zabývají literaturou 19. století. Jako zástupce ruské literatury je zde uveden Alexandr Sergejevič Puškin. V kvartě žáci v rámci poezie probírají světové autory – z ruské literatury je to Sergej Jesenin. Kromě poezie je v ŠVP uvedeno i téma Písně a písničkáři, kde je mezi písničkáři uveden Bulat Okudžava. Osudy je název dalšího tématu, kde výběr autorů zahrnuje Antona Pavloviče Čechova, Michaila Šolochova a Varlama Šalamova. V ŠVP pro nižší osmileté gymnázium se v literatuře objevuje pouze výčet vybraných autorů, nejsou však uvedena jejich díla.

Předmět ruský jazyk je v ŠVP pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň osmiletého gymnázia rozdělen na Ruský jazyk 1 a Ruský jazyk 2. Ruský jazyk 1 je určen pro studenty, kteří přešli z nižšího stupně osmiletého gymnázia a pokračují ve studiu ruského jazyka na vyšším gymnáziu. Ve druhém ročníku vyššího gymnázia je jako první téma v ŠVP uvedena

Sibiř – podnebí, nerostné suroviny a s tím spojená gramatika (určování času, vyjádření přibližnosti, základní číslovky od 100 výše, 3. stupeň přídavných jmen). Ve spojitosti s tímto tématem se ŠVP věnuje ruskému spisovateli Alexandru Isajeviči Solženicynovi. V ŠVP druhého ročníku kromě A. I. Solženicyna najdeme také spisovatele Viktora Petroviče Astafjeva, Nikolaje Vasiljeviče Gogola. Ve čtvrtém ročníku vyššího gymnázia se ŠVP v tématu Život v Rusku zmiňuje o ruské literatuře pouze obecně. Konkrétněji je téma ruské literatury rozvinuto ve čtvrtém ročníku v tématu Četba. V tomto tématu se škola věnuje nejenom literárním žánrům a oblíbenému spisovateli nebo knize, ale také období zlatého věku ruské literatury. Ve spojitosti se zlatým věkem ruské literatury jsou zde uvedeni spisovatelé: Alexandr Sergejevič Puškin, Michail Jurjevič Lermontov, Nikolaj Vasiljevič Gogol, Fjodor Michajlovič Dostojevskij. Básníci Vladimir Vysockij a Bulat Okudžava jsou probíráni v rámci tématu Ruská hudba a malířství.

Ruský jazyk 2 uvádí učivo pro studenty, kteří ukončili devítileté studium na základní škole, kde ruský jazyk neměli a nově ho začínají studovat v prvním ročníku čtyřletého gymnázia. V prvním ročníku se ŠVP věnuje základní gramatice a ústnímu a psanému projevu. Avšak již v prvním ročníku najdeme učivo věnované ruské literatuře. V učivu prvního ročníku je zmíněn ruský básník Vladimir Vysockij. ŠVP čtvrtého ročníku čtyřletého gymnázia je pak podobné s ŠVP pro vyšší stupeň osmiletého gymnázia. Z ruských spisovatelů je zde uveden Alexandr Isajevič Solženicyn, Viktor Petrovič Astafjev a Nikolaj Vasiljevič Gogol. Čtvrtý ročník se také věnuje současné ruské poezii a to konkrétně básnířce Anně Andrejevně Achmatovové.

Konverzace v ruském jazyce je volitelný předmět pro třetí a čtvrtý ročník vyššího gymnázia a čtyřletého gymnázia, předmět je určen pro studenty, kteří se připravují k maturitní zkoušce z ruského jazyka. Ve čtvrtém ročníku se volitelný předmět Konverzace v ruském jazyce věnuje Rusku obecně. Téma se zabývá Ruskem po zeměpisné, politické i kulturní stránce. Učivo zahrnuje ruské tradice, hudbu, malířství nebo vědu. Konkrétní ruští spisovatelé nejsou uvedeni.

V ŠVP pro vyšší ročníky osmiletého studia se v rámci českého jazyka nevyskytuje ani jeden ruský autor. ŠVP uvádí pouze obecně např. představitele ruského realismu apod.^{25 26}

4.2 Jiráskovo gymnázium Náchod

ŠVP pro předmět ruský jazyk pro nižší stupeň osmiletého gymnázia neuvádí žádnou zmínku o ruské literatuře. Učivo se věnuje základním gramatickým strukturám a tématům jako jídlo, oblékání, nákupy, obec, dopravní prostředky, zvířata, příroda, počasí nebo zdraví.

V rámci českého jazyka má nižší stupeň osmiletého gymnázia má v ŠVP uveden předmět Literární a slohová výchova. Avšak není zde uvedeno ani jedno jméno ruského autora nebo díla. ŠVP se věnuje literatuře v obecném duchu, zmíněni jsou pouze někteří vybraní čeští autoři a jejich díla.²⁷

Ruskou literaturou se obecně zaobírá učivo třetího ročníku čtyřletého gymnázia v předmětu ruský jazyk. V ŠVP je jako dílčí výstup uveden „zná nejvýznamnější místa, památky, tradice, představitele kultury, vědy Ruska a chápe roli Ruska v současném světě (oblast společenská – kultura, tradice)“²⁸. Čtvrtý ročník se věnuje reáliím Ruska a České republiky. V ŠVP je jako učivo uvedeno - *některé známé osobnosti a jejich úspěchy, ukázky významných literárních děl*²⁹. Reáliím Ruska a ČR se věnuje také druhý ročník vyššího stupně osmiletého gymnázia. Třetí ročník vyššího stupně osmiletého gymnázia se pak věnuje čtení s porozuměním (texty vztahující se k tématům, texty popisné, umělecké – ukázky významných literárních děl, informační – o významných osobnostech, událostech z historie).

ŠVP pro ruský jazyk je na Jiráskově gymnáziu rozdělen dle předchozí délky výuky ruského jazyka. A to dle výuky ruského jazyka na základní škole nebo dle začátku výuky ruského jazyka v tercii nebo kvartě nižšího stupně gymnázia.

²⁵ Školní vzdělávací program "S maturitou v kapse je to snadné" pro nižší stupeň osmiletého gymnázia [online]. [cit. 2021-10-20]. Dobruška: Gymnázium Dobruška. 2017. Dostupné z:

https://www.gympldka.cz/files/Dokumenty%20ke%20stazeni/Svp_NiGy10_2017.pdf

²⁶ Školní vzdělávací program "S maturitou v kapse je to snadné" pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň osmiletého gymnázia [online]. [cit. 2021-10-20]. Dobruška: Gymnázium Dobruška. 2017. Dostupné z:

https://www.gympldka.cz/files/Dokumenty%20ke%20stazeni/Svp_VyGy9_2017.pdf

²⁷ Školní vzdělávací program "Na cestě..." pro nižší stupeň osmiletého gymnázia [online]. [cit. 2021-10-20].

Náchod: Jiráskovo gymnázium. 2017. Dostupné z: https://www.gymnachod.cz/wp-content/uploads/2017/11/%C5%A0VP-Na-cest%C4%9B-verze_3_0.pdf

²⁸ Školní vzdělávací program "I cesta může být cíl" pro čtyřleté a vyšší stupeň osmiletého gymnázia [online]. [cit. 2021-10-20]. Náchod: Jiráskovo gymnázium. 2019. s. 109. Dostupné z: https://www.gymnachod.cz/wp-content/uploads/2017/11/%C5%A0VP-I-cesta-m%C5%AF%C5%BEE-b%C3%BDt-c%C3%ADl-verze-2_0.pdf

²⁹ tamtéž, s. 111

V rámci předmětu český jazyk je předmět literární a slohová výchova uveden v ŠVP i pro vyšší ročníky osmiletého gymnázia a pro ročníky čtyřletého gymnázia. Ruská literatura se objevuje až v druhém ročníku (sexta). V ŠVP je uveden Nikolaj Vasiljevič Gogol a jeho dílo *Revizor*. Úkolem žáka je přečíst nebo zhlédnout drama *Revizor* a pokusit se dílo vyložit a diskutovat o postavách a jejich jednání. Ve čtvrtém ročníku (oktáva) se ŠVP zmiňuje o Michailu Bulgakovovi. Dále se již ŠVP ruskou literaturou nezaobírá, ani v obecné rovině.

4.3 Gymnázium Jaroslava Žáka Jaroměř

V ŠVP pro nižší stupeň osmiletého gymnázia v ruském jazyce nenajdeme ani jednu zmínku o ruské literatuře. ŠVP se jako na jiných gymnáziích věnuje především základům ruského jazyka.

V českém jazyce nemá ruská literatura v ŠVP pro nižší stupeň osmiletého gymnázia žádné zastoupení. ŠVP je vedeno pouze v obecné rovině, nejsou zde uvedena ani jména českých autorů.

ŠVP pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň osmiletého gymnázia pro předmět ruský jazyk je totožné. ŠVP pro druhý ročník se věnuje významným osobnostem Ruska a jejich dílům a úspěchům. Avšak konkrétní jména ruských spisovatelů nejsou uvedena. Toto téma je taktéž uvedeno i ve třetím a čtvrtém ročníku.

Druhý ročník čtyřletého gymnázia a šestý ročník osmiletého gymnázia má v ŠVP pro předmět český jazyk téma Romantismus – evropští romantikové (v Anglii, Francii, Německu, Rusku, Polsku). Konkrétní jména ani díla nejsou uvedena. Stejně obecně se v případě druhého ročníku ŠVP zmiňuje i o kritickém realismu a naturalismu v Evropě (Francie, Anglie, Rusko, Norsko, Polsko). Ve třetím ročníku (septima) je v rámci literatury probíráno téma Meziválečná avantgarda ve výtvarném umění a v poezii. I v tomto případě zde není uveden žádný autor ani dílo. V případě čtvrtého ročníku (oktáva) se ŠVP věnuje převážně české literatuře. Světová literatura je zde zastoupena poválečnou tvorbou, ale není zde uvedeno ani jedno konkrétní jméno autora tvořícího v tomto období.^{30 31}

³⁰ Školní vzdělávací program – část pro nižší gymnázium [online]. [cit. 2021-10-20]. Jaroměř: Gymnázium Jaroslava Žáka. 2015. Dostupné z: https://www.goajaro.cz/wp-content/uploads/2016/05/%C5%A0VP_2015_NG_osnovy.pdf

³¹ Školní vzdělávací program – část pro vyšší a čtyřleté gymnázium [online]. [cit. 2021-10-20]. Jaroměř: Gymnázium Jaroslava Žáka. 2021. Dostupné z: <https://www.goajaro.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program/>

4.4 Shrnutí

Gymnázium Dobruška svým ŠVP z hlediska ruské literatury vyniká. ŠVP se jak v ruském jazyce, tak v českém jazyce dostatečně věnuje ruské literatuře a konkrétním ruským autorům. Oproti tomu Jiráskovo gymnázium Náchod a Gymnázium Jaroslava Žáka v Jaroměři ve svém ŠVP uvádí ruskou literaturu převážně v obecném duchu. ŠVP z ruských autorů zmiňuje Gogola a Bulgakova.

ŠVP Gymnázia v Dobrušce pro předmět ruský jazyk vychází z učebnice *Raduga po-novomu*. Například pro vyšší stupeň osmiletého gymnázia ŠVP uvádí následující autory: Alexandr Isajevič Solženicyn, Viktor Petrovič Astafjev, Nikolaj Vasiljevič Gogol. Tito autoři přesně odpovídají učebnici *Raduga po-novomu 4*. V první lekci učebnice najdeme A. I. Solženicyna a jeho dílo *Jeden den Ivana Děnisoviče*. Tématu ekologie se věnuje druhá lekce *Raduga po-novomu 4*. V této lekci učebnice uvádí ruský autor V. P. Astafjev. N. V. Gogola najdeme ve čtvrté lekci, kde se učebnice zaobírá dílem *Revizor*. Podobně je tomu tak i v případě dalších ročníků.

Z vlastní zkušenosti a praxe vím, že ačkoli ŠVP dobrušského gymnázia uvádí v případě ruského jazyka velké množství ruských autorů, tak do hodin ruského jazyka nejsou zařazeni všichni zmiňovaní autoři i přes to, že jsou autoři uvedeni v učebnicích společně s úryvkem textu a odpovídajícími úkoly. V českém jazyce se v praxi ruské literatuře věnuje gymnázium podstatně více, ale upřednostňuje převážně autory z období zlatého věku ruské literatury. Myslím si, že by se školy měly taktéž zaměřit na současnou ruskou literaturu. Podle mého názoru by někteří autoři mohli žáky oslovit a ruská literatura by se tak stala mezi žáky populárnější. Ze současných ruských spisovatelů bych žákům doporučila Dmitrije Gluchovského, který vešel do povědomí svojí trilogií *Metro (Metro 2033, Metro 2034, Metro 2035)*.

5 Analýza učebnic z pohledu ruské literatury

V dnešní době se na trhu objevuje velké množství učebnic ruského jazyka. Zaměřila jsem se na analýzu několika druhů učebnic z hlediska toho, jak se věnují ruským autorům a jaké materiály jsou v učebnicích předkládány.

5.1 Raduga po-novomu

Učebnice *Raduga po-novomu* zahrnují celkem 5 dílů učebnice. Autory této učebnice jsou Stanislav Jelínek, Ljubov Alexejeva, Radka Hříbková a Hana Žofková. První díly učebnice jsou určeny pro výuku ruštiny jako druhého cizího jazyka na základní škole, ale také pro výuku ruského jazyka na střední škole. Ostatní díly jsou určeny především žákům středních škol.

5.1.1 Raduga po-novomu 1

Učebnice *Raduga po-novomu 1* od vydavatelství Fraus se ruské literatuře věnuje ve čtvrté lekci, která se orientuje na komunikaci mezi kamarády a pozvání na návštěvu. Hned na začátku lekce je v učebnici uveden ruský písničkář Vladimir Vysockij a část textu jeho písně *Píseň o kamarádovi*. Text je uveden jak v ruském, tak v českém jazyce. Zadání pro žáky zní: „*Poslechněte si píseň. Přečtěte si text, odhadněte význam vyznačených slov. Význam slov актриса a жена vyhledejte ve slovníku.*“³² V učebnici je dále uvedeno několik informací o Vladimíru Vysockém v ruštině. V českém jazyce je napsáno sdělení o českém básníkovi a písničkáři Karlu Krylovi a také se zde hovoří o inspiraci Vysockého pro Jaromíra Nohavicu. Na žáky směřuje otázka v podobě, zda znají další známé české a ruské písničkáře.

V šesté lekci s názvem – Profese se setkáváme na straně 92 s výčtem světově známých osobností (spisovatelé, malíři, skladatelé...). Z ruského prostředí je uvedeno jméno spisovatele Alexandra Sergejeviče Puškina. Žáci mají určit, kde z uvedených osobností je malíř, spisovatel, skladatel a jaké jsou národnosti. U cvičení je také uvedena následující informace: „*Co víte o těchto osobnostech? Jaká jejich díla znáte? Zjistěte další informace.*“³³ Učitel má tak prostor zaměřit se na vybranou osobnost a rozšířit tak znalosti žáků v této oblasti.

Volný čas je název sedmé lekce, kde *Raduga po-novomu 1* představuje ruského spisovatele Borise Pasternaka na straně 101. V učebnici si žáci mohou přečíst krátký text o autorovi a informace o jeho životě. Je zde zmíněno také jeho dílo, román *Doktor Živago*. V této lekci se objevuje i další jméno ruského spisovatele a to konkrétně autor Lev Nikolajevič Tolstoj. Opět se v učebnici nachází krátký text o autorovi, o životě a jeho díla. Žáci se s učitelem mohou

³² JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 1: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-659-8, s. 52

³³ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 1: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-659-8, s. 92

zaobírat také tím, ke které historické události se vztahuje román *Vojna a mír*, a kteří čeští spisovatelé byli současníky L. N. Tolstého. Zmínku o L. N. Tolstém najdeme na straně 110.

Učebnice *Raduga po-novomu 1* je určena pro žáky, kteří s ruským jazykem začínají. Myslím si, že je to i důvod, proč se učebnice věnuje ruské literatuře pouze okrajově a texty a úkoly u uvedených autorů nejsou příliš rozsáhlé. Převážně se jedná o pár informací z autorova života a názvy jeho děl. Práci s konkrétním ruským uměleckým literárním textem v učebnici nenajdeme.

5.1.2 Raduga po-novomu 2

Spisovatele Alexandra Sergejeviče Puškina objevíme v lekci druhé učebnice *Raduga po-novomu 2*, která se zaobírá vyučováním. Učebnice uvádí text o tom, kde a jak se učil A. S. Puškin. Úkolem žáků je přečíst si text a odpovědět na otázky k textu. V učebnici se vyskytují otázky, jako např. Jaké měl spisovatel známky, předměty ve škole nebo kolik let se učil na lyceu.

Lekce šestá představuje spisovatelku Marinu Cvetajevovou a text s názvem *Praha – moje oblíbené město*. Marina Cvetajevová spolu s rodinou několik let v Praze pobývala. V textu jsou obsaženy informace o životě a díle. Následují úkoly ohledně porozumění textu. Žáci mají za úkol odpovědět na dané otázky. Žáci například pracují se slovníkem, převypráví text česky, ruský sdělí informace o autorce a ke čtení si vyberou jednu báseň podle vlastního výběru. Na konci šesté lekce je uvedeno několik ukázek od ruských básníků, jak se ve svých dílech vyjádřili o své vlasti. V učebnici si žáci mohou přečíst krátké ukázky od Nikolaje Někrasova, Fjodora Tutčeva, Mariny Cvetajevové, Vladimira Nabokova, Fjodora Sologuba, Sergeje Kaširina a Alexandra Bloka.

*„Ты и во сне необычайна.
Твоей одежды не коснусь.
Дремлю — и за дремотой тайна,
И в тайне — ты почиешь, Русь.“³⁴*

(Александр Блок)

Oproti prvnímu dílu učebnice obsahuje *Raduga po-novomu* rozsáhlejší texty a také u textů je uvedeno mnohem více úkolů. Texty se nacházejí na konci dané lekce a také ji uzavírají.

³⁴ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 2: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-700-7, s. 126

Při používání této učebnice už žáci mají pokročilejší znalost ruského jazyka a v úkolech jde převážně o porozumění danému textu.

5.1.3 Raduga po-novomu 3

V první lekci, která se věnuje tématu setkávání, se objevuje spisovatel Dmitrij Danilov a jeho povídka „Первый человек“. Text slouží k samostatnému čtení. V učebnici jsou uvedeny otázky k textu, na které mají žáci odpovídat: „*Popište česky, jakou má povídka formu, jaká situace je v textu popsána a vaše dojmy z textu. Vyhledejte v textu slova nebo fráze, kterými se vyjadřuje, že nastal čas odchodu a které se obvykle užívají při rozloučení. Vyhledejte v textu slova a přeložte je pomocí slovníku a tipněte si význam následujících slov podle kontextu. Přeložte uvedené fráze do ruštiny. Odpovězte na otázky k textu. Napište nebo vyprávějte o tom, jak jste byli na návštěvě.*“³⁵

Druhá lekce obsahuje povídku „Я - это ты, ты - это я“ od Mariny Vělkovič. Text je opět určen k samostatnému čtení.

Různorodosti se věnuje čtvrtá lekce. Z ruských autorů se žáci věnují Alexandru Sergejeviči Puškinovi. V lekci je uveden text popisující portrét Taťany v románu A. S. Puškina *Evžen Oněgin*. Text je uveden jak v ruštině, tak v překladu Josefa Hory v češtině. Úkolem žáků je zjistit, jak portrét Taťany ztvárnili v češtině jiní překladatelé (Olga Mašková, Milan Dvořák). Žáci taktéž porovnají české překlady s originálem a vyhledají v románu *Evžen Oněgin* popis hlavního hrdiny. Dále je v učebnici uveden krátký text o autorově životě.

Lekce uvádí i Ivana Sergejeviče Turgeněva a text „Дон-Кихот“. Žáci se mají zamyslet nad tím, kdo vytvořil postavu Dona Quijota a kteří další spisovatelé a výtvarní umělci se jí inspirovali. Život Turgeněva je shrnut v krátkém textu.

Čtvrtá lekce se kromě A. S. Puškina, S. T. Turgeněva věnuje i Antonu Pavloviči Čechovovi. „Дама с собачкой“ je název Čechovova díla uvedeného v učebnici. Opět si žák může přečíst údaje o autorově životě. Úkol pro žáky: „*Vyhledejte si názvy nejznámějších dramát A. P. Čechova, zjistěte, která z nich jsou u nás v současné době inscenována.*“³⁶

Dalším ruským autorem je spisovatelka Viktoria Tokarevová a její povídka „УПК“. Opět jsou v učebnici k dispozici otázky k textu: „*Doplňte věty podle textu. Vyhledejte v textu synonyma. Odpovězte na otázky. Jak rozumíte smyslu těchto vět? Najděte tvrzení, která*

³⁵ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 3: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-772-4, s. 26 - 27

³⁶ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 3: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-772-4, s. 97

*odpovídají/neodpovídají textu. Pokuste se přeložit fráze dle kontextu textu. Najděte v textu dvě věty, které nejlépe vystihují její smysl. Vyprávějte (napište), jak si představujete ideální prodavačku.*³⁷

Pátá lekce učebnice *Raduga po-novomu 3* se věnuje počasí. Mimo jiné také krajině v ruském malířství a literatuře. V lekci je text o životě ruského básníka, prozaika a dramatika Michaila Jurjeviče Lermontova a úryvek z jeho díla *Hrdina naší doby*. V úryvku autor vyjádřil typický vztah romantického básníka k přírodě.

Ve třetím díle učebnice najdeme jména ruských autorů, která nejsou až tak známá. Jako například Dmitrij Danilov, Marina Vělkovič či Viktoria Tokarevová. Učebnice opět nechává žáky pracovat s textem a podporuje samostatnou práci žáků v podobě úkolů, kde mají žáci vyhledat doplňující informace.

5.1.4 Raduga po-novomu 4

Tématem Sibiř se zabývá první lekce. V této lekci je z ruských autorů uveden Alexandr Solženicyn. Žáci v hodině mohou rozebrat text o jeho životě a o díle *Jeden den Ivana Děnisoviče*.

Ekologie je tématem druhé lekce. Učebnice uvádí úryvek z románu „Царь – рыба“ od ruského spisovatele Viktora Petroviče Astafjeva. Opět se v učebnici vyskytuje text o jeho životě. K textům učebnice nezařadila žádné úkoly.

Nikolaj Vasiljevič Gogol je autorem probíraným v lekci čtvrté. Kde poobědváme – tak zní název čtvrté lekce a v této části se učebnice věnuje úryvku z dramatu *Revizor*. Otázky k textu zní: „*Přečtěte si text a najděte názvy jídel, výrazy spojené s jídlem a nadávky. Uhodněte dle kontextu význam frází. Najděte v textu poznámky – k čemu slouží? Jaké umělecké prostředky používá autor k popisu chování Chlestakova během jídla? Porovnejte řeč a chování Chlestakova a sluhý. Autoři učebnice taktéž zařadili do učebnice text o autorově životě.*“³⁸

Čtvrtá učebnice *Raduga po-novomu* se nejvíce zaměřuje na dílo *Revizor* od Nikolaje Vasiljeviče Gogola. Avšak dle úrovně žáků používající učebnici *Raduga po-novomu 4* bych v učebnici očekávala více práce s ruským uměleckým textem.

³⁷ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 3: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-772-4, s. 99 - 110

³⁸ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 4: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-947-6, s. 102

5.1.5 Raduga po-novomu 5

Alexandr Ivanovič Kuprin je ruský spisovatel, kterého najdeme ve druhé lekci učebnice. „Как понимал слово "Родина" писатель Александр Куприн?“ je název textu publikovaného v učebnici. Text se zabývá tématem vlast z pohledu A. Kuprina.

V lekci se nachází text „Почему они вернулись на родину?“. Text pojednává o tom, jak z Ruska uteklo pryč mnoho představitelů ruské kultury - Gercen, Turgeněv, Gorkij, Cvetajeva... Otázky k textům z učebnice: „Chtěli byste žít v zahraničí? Proč? V jaké zemi? Kdo z představitelů české kultury žil nebo žije v zahraničí?“³⁹

Další text v lekci pojednává o rodných místech ruských spisovatelů – A. S. Puškina, M. J. Lermontova, L. N. Tolstého, I. S. Turgeněva. Žáci mají spisovatele i jejich rodná místa vyobrazena na fotografii. Text slouží k získání znalostí o životě jednotlivých spisovatelů.

Lekce druhá učebnice *Raduga po-novomu 5* zmiňuje spisovatele Alexeje Nikolajeviče Tolstého. Jeho úryvek z pověsti *Nikitovo dětství* se nachází na konci dané lekce. Úryvek je určen k samostatnému čtení. Klade důraz na čtení s porozuměním a žáci mají za úkol odpovědi na otázky doložit citacemi z textu. Žáci se mají například zamyslet nad významem uvedených slov. Jejich význam by žáci měli odvodit dle kontextu. Žáci mají taktéž za úkol popsat jednotlivá místa, kde Tolstoj pobýval. Jeden z úkolů motivuje žáky napsat svůj vlastní text podobný tomu uvedenému v učebnici.

Pátá lekce učebnice uvádí žáky do tématu Rusko. Lekce se věnuje především známým místům a památkám Ruska. Na závěr celé lekce a i učebnice jsou uvedeny opět texty k samostatnému čtení. Jedná se o texty, kde ruští spisovatelé vyzdvihují ruský jazyk. Žáci na základě přečtení úryvku určí význam ruského jazyka a vyznačí slova, která neznají, následně je pak vyhledají ve slovníku. Učebnice dále uvádí například úkol: „*Porovnejte, jak hodnotí ruský jazyk K. D. Balmont a I. S. Turgeněv. Analyzujte podrobněji verše A. A. Achmatovové. Pokuste si tipnout, v jakém období ruské historie byly napsány.*“

Nejbohatší na téma ruské literatury je lekce druhá. Objevují se jak krátké informační texty, tak texty rozsáhlejší, na které navazují úkoly. Učebnice *Raduga po-novomu 5* je určena již pokročilým studentům. V učebnici se objevují i další texty, ale ty se již nevěnují ruské literatuře.

³⁹ JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 5: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-953-7, s. 53

5.2 Klass!

Soubor učebnic *Klass!*, které jsou určeny pro výuku ruského jazyka na střední škole, obsahuje tři díly. Natálie Orlová, Marta Vágnerová a Miroslava Kožušková jsou uvedeny jako autorky učebnic. Učebnice vydává nakladatelství Klett.

5.2.1 Klass! 1

Učebnice a pracovní sešit *Klass! 1* pro střední školy se hned v první lekci zmiňuje o ruském dramatikovi Antonu Pavloviči Čechovovi. Žáci mají ve cvičení za úkol porovnat českou a ruskou výslovnost jmen známých osobností. První lekce se zabývá pozdravy, představením a oslovením. Ve třetí lekci s tématem – Moje rodina se objevuje jméno Alexandra Sergejeviče Puškina. Úkolem žáků je nejprve přiřadit jména slavných osobností k obrázkům a následně sestavit věty typu odkud daná osobnost je, jaká je její národnost a jakým jazykem hovoří.⁴⁰

První díl učebnice ruského jazyka pro střední školy zmiňuje pouze jméno A. S. Puškina. Avšak žádné doplňující informace v podobě autorova života či jeho texty se v učebnici nevyskytují.

5.2.2 Klass! 2

Klass! 2 pro střední školy pokračuje číslováním lekcí po prvním dílu učebnice. V sedmnácté lekci, kde je hlavním tématem vyprávění o zájmech a koníčcích, najdeme zmíněná dvě díla ruských spisovatelů – *Evžen Oněgin* od Alexandra Sergejeviče Puškina a *Doktor Živago* od Borise Pasternaka. Vedle těchto ruských děl jsou zde uvedena další literární díla světových autorů. Žáci mají odpovědět na otázku, které ze zobrazených knih znají a zda nějakou z nich četli. Dále se učebnice věnuje vyprávění o oblíbené knize, nebo o knize, kterou právě žáci čtou.⁴¹

Učebnice *Klass! 2* se ruské literatuře věnuje podobně jako první díl učebnice. Opět jsou zde zmíněni někteří autoři, ale žádné úkoly rozvíjející znalost ruské literatury nejsou uvedeny. Je tedy na samotném učiteli, do jaké míry se bude ruské literatuře věnovat.

⁴⁰ ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 1: ruština pro střední školy : učebnice*. Praha: Klett, c2010. ISBN 978-80-7397-032-1.

⁴¹ ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 2: ruština pro střední školy*. Praha: Klett, c2011. ISBN 978-80-7397-066-6.

5.2.3 Klass! 3

Číslování lekcí učebnice *Klass! 3* opět navazuje na druhý díl. Ve dvacáté lekci mají žáci za úkol přečíst si výroky o lásce a zamilovaných od známých ruských autorů. V učebnici jsou uvedeni – Lev Nikolajevič Tolstoj, Alexandr Sergejevič Puškin, Konstantin Georgijevič Paustovskij, Ivan Sergejevič Turgeněv.

„Любовь сильнее смерти и страха смерти. Только ею, только любовью держится и движется жизнь.“ И. С. Тургенев⁴²

Dále se učebnice literatuře věnuje ve cvičení, kde si žáci mají přečíst krátké ukázky literárních děl, pokusit se uhodnout, o jaké dílo se jedná, a uvést jeho autora. V učebnici najdeme tři ukázky. Ruské literatuře se věnuje pouze třetí ukázka a to dílu *Evžen Oněgin* od A. S. Puškina. Ve stejné lekci najdeme báseň Rasula Gamzatova „Последняя цена“. Žáci mají za úkol se básně naučit z paměti. Báseň se opět věnuje tématu láska.

Dvacátá čtvrtá lekce učebnice zmiňuje opět jméno Lva Nikolajeviče Tolstého a to v souvislosti s dalšími významnými osobnostmi Ruska. Žáci nejprve spojí jméno ruské osobnosti s fotografií a následně přiřadí úryvek o jejích úspěších. O L. N. Tolstém učebnice uvádí, že jeho díla byla přeložena do mnoha světových jazyků.

Třetí díl učebnice *Klass!* pro střední školy se ruské literatuře věnuje nejvíce. Vyskytují se zde i konkrétní ukázky od ruských autorů v podobě jejich výroků, nebo stručné shrnutí díla *Evžen Oněgin*. Učebnice se taktéž věnuje práci s textem a to konkrétně v případě básně od Rasula Gamzatova.

5.3 Shrnutí

Učebnice *Raduga po-novomu* v množství uváděné ruské literatury a ruských autorů převyšuje učebnici *Klass!* pro střední školy. *Raduga po-novomu* uvádí konkrétní ruská díla, autory a informace o nich a ukázky z jednotlivých děl. V učebnicích se vyskytuje několik typů uvedeného ruského textu věnujících se ruské literatuře. V první řadě to jsou tzv. zrcadlové texty. Příkladem je *Píseň o kamarádovi* od Vladimira Vysockého v prvním díle učebnice. *Raduga po-novomu 3* uvádí další český překlad a to úryvek z Puškinova románu *Evžen Oněgin* v překladu od Josefa Hory.

⁴² ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 3: ruština pro střední školy*. Praha: Klett, c2012-. ISBN 978-80-7397-067-3, s. 35

Dalším typem textů jsou krátké úryvky z děl, či informační text o autorově životě. Na tyto texty navazují buď krátké úkoly, či žádné, a ukázky mají funkci především informativní. V učebnici oceňují především práci s rozsáhlejším ruským textem. Což je třetí typ práce s ruskou literaturou. Úkoly k čtenému textu jsou rozsáhlejší a neorientují se pouze na informace z textu. Úkoly především zahrnují práci v podobě vyhledávání informací v textu, převyprávění příběhu, či práci se slovníkem. Objevují se i zadání, kde mají žáci samostatně vyhledat další informace, sdělit svůj vlastní názor, nebo se pokusit sepsat svůj vlastní text.

Učebnicový soubor *Raduga po-novomu* zahrnuje ruskou literaturu od prvního do pátého dílu. Výběr autorů a úryvků je podmíněn tématem dané lekce a úrovní znalostí žáků pracujících s danou učebnicí.

Oproti tomu učebnice *Klass!* pro střední školy z ruské literatury zmiňuje pouze jednotlivá jména. V učebnici nenajdeme podrobnější úkoly či texty k ruským autorům a jejich dílům. V učebnici *Klass!* se opakují ta samá jména ruských spisovatelů jako je A.S. Puškin, I. S. Turgeněv nebo L. N. Tolstoj. V učebnicích se jedná především o úkoly věnující se ruské literatuře povrchově. Například přiřazení obrázku spisovatele k jeho jménu. S autorským textem se žáci setkají až ve třetím díle učebnice, kde jsou uvedeny výroky ruských spisovatelů na téma láska. S uměleckým textem jako takovým učebnice *Klass!* nepracuje.

Díky studiu ŠVP vybraných gymnázií a konkrétních učebnic určených pro studenty ruského jazyka mohu konstatovat, že ŠVP Dobrušského gymnázia, které vyniká množstvím jmen ruských autorů, vychází z učebnice *Raduga po-novomu*. Například ve druhém ročníku vyššího gymnázia na Gymnáziu v Dobrušce je dle ŠVP vyučováno téma Sibiř. ŠVP uvádí jména následujících ruských spisovatelů: Alexandr Isajevič Solženicyn, Viktor Petrovič Astafjev, Nikolaj Vasiljevič Gogol. ŠVP přesně koresponduje s učebnicí *Raduga po-novomu 4*, kde je uvedeno dílo *Jeden den Ivana Děnisoviče* od A. I. Solženicyna, úryvek z románu „Царь – рыба“ od V. P. Astafjeva a žáci taktéž pracují s úryvkem z díla *Revizor* od N. V. Gogola. Z vlastní zkušenosti a praxe si dovoluji tvrdit, že i přes to, že ŠVP Gymnázia v Dobrušce uvádí velký počet ruských spisovatelů a v hodinách ruského jazyka využívá učebnice *Raduga po-novomu*, tak ve výuce ruského jazyka se ruské literatuře věnuje pouze okrajově. Hodiny ruštiny jsou zaměřeny především na gramatická cvičení a konverzaci. Práce s textem a ruskou literaturou je ojedinělá a v hodinách se učitelé věnují pouze krátkým textům, nikoli textům rozsáhlejším s následujícími úkoly podporujícími čtení s porozuměním.

6 Současná ruská literatura

Analýzou vybraných ruských učebnic jsem zjistila, že se učitelé v hodinách ruského jazyka věnují především klasické ruské literatuře a vybraným autorům, které uvádí učebnice. Zastávám názor, že by žáci měli mít povědomí o bohaté literární historii Ruska a jejích představitelích. Zároveň je ale podle mého názoru důležité žáky ve škole seznámit i se současnými ruskými píšícími autory, kteří by je mohli motivovat ke čtení, poněvadž se věnují žánrům, které dnešní studenty oslovují.

Ruská literatura se v 80. letech 20. století dočkala uvolnění a začala se objevovat i díla, která dosud nebyla ideologicky přijímána. V 90. letech své místo v Rusku našla taktéž populární či masová literatura.⁴³

Překladatel a rusista Libor Dvořák zmiňuje autory Vladimira Sorokina, Viktora Pelevina či Ljudmilu Ulickou jako současné ruské spisovatele, jejichž díla vycházejí v českém překladu. A dle jeho názoru jsou to právě oni, díky nimž se právě ruská literatura dostala opět do rukou českého čtenáře. Libor Dvořák tvrdí, že kritický pohled na současné Rusko se do zájmu o ruskou literaturu nijak nepromítá.⁴⁴

V 90. letech zažívá velký vývoj spisovatel Vladimir Sorokin, jehož díla jsou mnohdy označována jako kontroverzní. Významným autorem je Viktor Pelevin, jehož próza je charakterizována spojením prvků sci-fi a reálného světa. Pelevin například v díle *Omon Ra* satiricky líčí sovětskou kosmonautiku a cestu na Měsíc hlavního hrdiny. Ruskou společnost ovlivněnou reklamou Viktor Pelevin popisuje v románu *Generation P*. Jedním z hodně jmenovaných autorů poslední doby je Ljudmila Ulickaja. Do povědomí čtenářů se dostala díky své novele *Soněčka*, kterou napsala v roce 1992, a poté novely vydané v roce 2003 *Medea a její děti* a *Veselý pohřeb*. Ulickaja se ve svých dílech zaměřuje na životní osudy lidí, do realistického vyprávění přidává prvky ironie a ženský pohled na dané situace.⁴⁵

Kromě Ljudmily Ulické či Viktora Pelevina se do povědomí ruských i světových čtenářů dostal i Dmitrij Gluchovskij, jehož tvorba je zaměřena na sci-fi a antiutopii. A právě

⁴³ GAZDA, Jiří; POSPÍŠIL, Ivo. *Proměny jazyka a literatury v současných ruských textech*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/123717>, s. 74.

⁴⁴ *Obdiv k Sovětskému svazu zmizel, zájem o ruskou literaturu v Česku stoupá* [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/obdiv-k-sovetskem-svazu-zmizel-zajem-o-ruskou-literaturu-v-c/r~ed46a654060d11e9a0680cc47ab5f122/>

⁴⁵ HRALA, Milan. *Ruská moderní literatura 1890-2000*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1201-0, s. 699 – 713

sci-fi je jeden ze žánrů, který preferují mladí čtenáři. Myslím si tedy, že Dmitrij Gluchovskij je autorem, který by mohl žáky druhého stupně či střední školy zaujmout.

7 Dmitrij Gluchovskij

Dmitrij Gluchovskij je ruský spisovatel, prozaik a žurnalista, který se narodil 12. června 1979. Dmitrij Gluchovskij pochází z Moskvy, kde navštěvoval školu V. D. Polenova, charakterizující se intenzivní výukou francouzského jazyka. Přes čtyři roky žil a studoval v Jeruzalémě, kde se věnoval mezinárodním vztahům. Během svého života vystřídal mnoho zaměstnání. Ve Francii a Německu působil jako televizní a rozhlasový reportér, byl válečným korespondentem v Izraeli a Abcházii. Zastával pozici korespondenta kremelské skupiny, která svoji činnost orientuje na objasnění činů prezidenta Ruské federace. Pracoval pro Radio Russia jako rozhlasový reportér. Působil také v televizní a rozhlasové společnosti Deutsche Welle, na kanálech Euronews a Russia Today. V roce 2008 se stal ředitelem rozhlasové stanice Maják. Dmitrij Gluchovskij je velmi jazykově nadaný, hovoří pěti jazyky.⁴⁶

Jako spisovatel se Dmitrij Gluchovskij proslavil především díky postapokalyptické trilogii *Metro* (*Metro 2033*, *Metro 2034*, *Metro 2035*). Autor pravidelně zveřejňoval zdarma kapitoly díla *Metro 2033* na webových stránkách <http://www.m-e-t-r-o.ru/>. Díky Internetu se dílo dostalo do povědomí mnoha čtenářů. Za knihu *Metro 2033* získal Dmitrij Gluchovskij cenu ESFS Awards Eurocon za nejlepší literární debut pro rok 2007. Kromě získaného ocenění se kniha stala předlohou pro počítačovou hru.⁴⁷

Dmitrij Gluchovskij v jednom z rozhovorů uvedl, že nyní se jeho cílem stalo rozšířit knižní sérii natolik, aby motivovala ostatní, nové a nepublikované autory k vymyšlení vlastního příběhu a zápletky s novými postavami zasazenými do světa po atomové válce, do světa, který vymyslel Dmitrij Gluchovskij. Autoři zveřejňují svá díla na webové stránce <http://www.metro2033.ru/>, kde taktéž probíhá hlasování ostatních čtenářů a ta nejlepší díla mají velkou šanci být publikována.⁴⁸ Vznikla tak koncepce *Metro Universe 2033*, kde autoři píší příběhy zasazené právě do světa po atomové válce. Mezi nejúspěšnější autory patří Sergej Kuzněcov, jehož dílo vyšlo také v češtině pod názvem *Mramorový ráj*.

Kromě zmiňované trilogie vyšla v roce 2007 kniha *Soumrak*, roku 2013 Dmitrij Gluchovskij publikoval knihu *Budoucnost* a publikace *Text* vyšla v roce 2017. Mezi další jeho

⁴⁶ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2034: volné pokračování kultovního apokalyptického bestselleru*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3055-9.

⁴⁷ tamtéž

⁴⁸ GARRATT, Patrick, 2010. *Interview: Metro 2033's Dmitry Glukhovsky and Huw Beynon* [online]. VG247 2010 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vg247.com/2010/02/25/interview-metro-2033s-dmitry-glukhovsky-and-huw-beynon/>

dílo, které vyšlo v češtině, řadíme *Povídky o vlasti*. Nejnovější knihou ruského spisovatele je kniha s názvem *Stanoviště 1*, v ruském originále „Пост“.

V knihách Dmitrije Gluchovského vystupují zajímavé postavy, objevují se sci-fi prvky, které dělají knihy zajímavými a poutavými. Díla mají velmi promyšlenou zápletku a čtenář má tak možnost ponořit se do příběhu a prožít dobrodružství společně s hlavním hrdinou. Knihy z trilogie *Metro* ukazují život lidí po jaderné válce, který je omezen na prostor moskevského metra. Je zde ukázáno, jak se lidé jsou schopni přizpůsobit novým podmínkám a zároveň u nich přetrvává touha po lepším životě.

7.1 Metro 2033

Kniha *Metro 2033* vyšla v českém překladu Rudolfa Řežábka v roce 2010 v nakladatelství Knižní klub. Postapokalyptický román Dmitrije Gluchovského nás zavede do budoucnosti, kdy se obyvatelé Moskvy skrývají v útrobách jednotlivých stanic metra před radioaktivitou a nestvůrami, které se ukrývají na zemském povrchu. V metru lidé přežívají pouze díky tomu, co si sami vypěstují a vyrobí. Je tu nedostatek elektřiny a výbavou každého obyvatele metra je dostatek patron, poněvadž jednotlivé tunely skrývají nejedno nebezpečí.

Sám Dmitrij Gluchovskij řekl⁴⁹: „*Inspirace pochází z mé vášně pro moskevské metro a z mé vášně pro apokalyptické příběhy. Vyrosl jsem v Moskvě... a metro jsem používal jako každodenní dopravní prostředek. Jednoho dne jsem zjistil, že moskevské metro je největším jaderným krytem na světě. Ve skutečnosti bylo metro postaveno, naplánováno, navrženo jako úkryt, obrovské útočiště. Začal jsem si tedy představovat, co by se stalo, kdyby vypukla třetí světová válka, na kterou se metro ve skutečnosti připravovalo.*“⁵⁰

Metro se nyní skládá z několika částí, které jsou pod vládou určité ideologie. Hlavní centrum metra se označuje jako Polis. Ale obyvatelé mu neřeknou jinak než „Město“. „*Někdo nadhodil řecké slovo pro „město“ - „polis“.* Zřejmě zapůsobilo, že v cizím slově pořád rezonovala vzdálená ozvěna mocné antické kultury, která usídlencům poskytovala ochranu – řecké označení se každopádně vžilo.“⁵¹ Hanza je označení pro společenství stanic Okružní trasy. Společenství stanic pojmenovali podle středověkého svazku německých obchodních měst. „*Okružní trasa spojovala všechny linky metra. Každá stanice Hanzы ležela na průsečíku*

⁴⁹ V tomto i v následujících případech citace z rozhovoru s D. Gluchovským se jedná o vlastní překlad.

⁵⁰ ROSENBERG, Adam, 2013. „Metro 2033“ author shares his vision for redefining fan-driven fiction [online]. DIGITAL TRENDS 2013 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitaltrends.com/gaming/metro-dmitry-glukhovskiy-interview/>

⁵¹ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5., s. 78

*některé z obchodních cest. Proto se už od samého počátku staly místem, kde se setkávali obchodníci z celé sítě metra.*⁵² Dalším společenstvím je Rudá trasa. Rudá trasa se netají hodnotami, které vyznával Sovětský svaz. Ideologii Adolfa Hitlera vyznávají obyvatelé Čtvrté říše rozkládající se na stanici Čechovskaja, Tverskaja a Puškinskaja. „*Všude visí německé orlice, hákové kříže, nějaké německé výroky, Hitlerovy citáty o hrdinství, hrdosti a podobně. Pořádají také vojenské přehlídky a slavnostní pochody.*“⁵³ Kromě těchto společenství se v metru nachází nezávislé stanice, stanice zasažené morovou epidemií nebo opuštěné stanice.

Hlavní hrdina knihy Arťom, který žije se svým nevlastním otcem na stanici VDNCh. Právě tato stanice v knize čelí nebezpečným mutantům přicházejícím ze země přes stanici Botaničeskij sad. Arťom se přiznává, že před lety kvůli jeho neuváženosti rozbili s kamarády vrata, která bránila průniku právě těchto mutantů do metra. Další postavou, se kterou se čtenář v knize seznamuje, je Hunter. Hunter se označuje jako lovec, jehož úkolem je bránit celé metro před zkázou a jakýmkoli nebezpečím. A právě od Huntera dostane Arťom za úkol vydat se do Polis a najít tam Mělnika a předat mu vzkaz právě od Huntera. Polis je považováno za nejvyspělejší část metra, rozkládá se v prostorách celkem čtyř stanic různých linek. Arťom se rozhodne úkol splnit a začíná tak jeho putování spletitým systémem moskevského metra se všemi jeho nástrahami, které obyvatelům metra ubližují jak fyzicky, tak psychicky.

V závěru knihy se Arťom dozvídá o funkční raketové základně. A právě díky ní mohou zničit sídlo mutantů a zabránit tak jejich dalšímu pronikání do stanic a chodeb metra. Arťom se tak společně se skupinou stalkerů vydává na povrch, aby společně zničili mutanty a zachránili tak obyvatele metra před zkázou. V samém závěru knihy Arťom uvidí svět očima mutantů. Uvědomí si, že cílem mutantů nebylo vyhubit lidstvo, nýbrž navázat s nimi spolupráci, ale z důvodu neustálého boje ze strany lidí jim nezbývalo nic jiného, než se bránit. Kniha má otevřený konec, tudíž se ani v samotném závěru nedozvíme, jak celý příběh a osud lidí v metru dopadl.

7.2 Metro 2034

Kniha *Metro 2034* je volným pokračováním knihy *Metro 2033* a zároveň druhou knihou celé trilogie. Kniha Dmitrije Gluchovského vyšla v originále v roce 2009 a o dva roky později v českém překladu Rudolfa Řežábka. Druhý díl se oproti tomu prvnímu nesoustředí na příběh mladíka Arťoma. Kniha se zaměřuje na osud staříka Homéra, který tuto přezdívku dostal na

⁵² GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5., s. 19

⁵³ tamtéž, s. 162

stanici Sevastopolskaja, protože má rád příběhy a historky. Proto se také rozhodl napsat knihu o svém životě a o životě v metru, aby lidé věděli, že jeho život nebyl zbytečný. Homér popisuje své putování s Hunterem, který je další významnou postavou příběhu. Hunter alias Lovec je postava, kterou čtenáři znají už z prvního dílu trilogie. Hunter i Homér žijí na stanici Sevastopolskaja, odkud vedení stanice vysílá průzkumné skupiny, aby zjistily, proč se přerušilo spojení stanice s ostatními stanicemi na severu. Všichni, kdo se ale ze stanice vydali na cestu, beze stopy zmizeli. Hunter se tedy vydává spolu s Homérem na dobrodružnou cestu metrem.

Cestou se seznámí s dívkou Sašou, která většinu svého života strávila v metru. Příběh Huntera, Homéra a Sašu zavede až na stanici Tuskaja, kde zjistí, že všechny zprávy, které měly být doručeny na stanici Sevastopolskaja, zůstaly právě na Tuské. Příčinou je karanténa z důvodu vypuknutí smrtící epidemie, která na stanici ohrožuje na životě nejen její obyvatele, ale i celé metro. Hunter vidí jako řešení zničení celé stanice i s nakaženými, čímž zabrání dalšímu šíření nemoci a zachrání tak ostatní obyvatele metra. Saša se ho naopak snaží přesvědčit, že se nemoc dá léčit a zničení stanice není správné řešení.

Nikdo Saše nevěří, že nemoc se dá léčit ozářením, a tak dojde ke zničení stanice a všichni její obyvatelé zemřou. Stejně jako první díl má *Metro 2034* otevřený konec. V tomto případě se jedná o osud Saši, kdy čtenář neví, zda zahynula, poněvadž se její tělo na stanici Tuskaja mezi oběťmi nenašlo.

7.3 Metro 2035

Dmitrij Gluchovskij napsal poslední díl trilogie v roce 2015. Český překlad Rudolfa Řežábka si mohli čtenáři přečíst v roce 2016. Kniha *Metro 2035* spojuje postavy prvních dvou knih. Setkáváme se zde opět s Art'omem, který se oženil s dcerou Mělnika Aňou a žijí na stanici VDNCh. Na stanici se objevuje i Homér, který píše knihu o životě v Metru a požaduje po Art'omovi, aby mu převyprávěl svůj příběh boje proti mutantům. Art'om neustále polemizuje o životě mimo metro a zda válku přežili i jiní lidé, kteří se mohou skrývat na zemském povrchu. Homér Art'omovi poví o muži, kterému se podařilo zachytit spojení s obyvateli zemského povrchu. Art'om s Homérem se vydávají na cestu metrem ve snaze najít dotyčného muže a zjistit od něj více informací o možném životě mimo metro.

Art'om s Homérem cestují metrem na stanici Těatralnaja, která leží u Rudé trasy a Čtvrté říše. Na cestě se Art'om seznámí s Ljochou, který je ochoten jim na jejich cestě pomoci. Všichni jsou však zajati nacisty ze Čtvrté říše, kteří vedou boj proti Rudé trase. Art'oma následně chtějí využít pro nastražení nálože na stanici Těatralnaja, aby se jí mohli nacisté zmocnit. Na stanici

se hrdina pokusí najít muže, kterému se údajně mělo povést navázat spojení s lidmi na povrchu, avšak ten je mezitím zabit rudými. Arťomovi se podaří ze stanice Těatralnaja uprchnout přes zemský povrch ovšem bez jakýchkoli ochranných pomůcek a je silně ozářen. Arťom se vrací na území fašistů, aby osvobodil Ljochu a Homéra. Od dalších vězňů se dozví, že na povrchu zůstala nezničena základna Balašicha, která sloužila jako radiová stanice. Arťom a Ljocha se vydávají na zemský povrch najít Balašichu a pokusit se spojit s ostatními přeživšími. Tam ale zjistí, že válka ještě neskončila, na zemi stále žijí další lidé a Balašicha slouží jako rušička signálu, aby nepřítel nezjistil, že v Moskvě stále žijí lidé.

Hrdina se snaží obyvatele metra přesvědčit o tom, že život na povrchu země je možný a že obyvatelé metra nejsou jedinými přeživšími. Arťomova verze se však nesetkává s úspěchem, obyvatelé mu nevěří a zády se k němu obrátí také Homér a Ljocha. Arťomovi nezbývá nic jiného než se vrátit na stanici VDNCh, kde se mu podaří přesvědčit pouze svoji ženu Aňu a oba dva odcházejí z metra a jejich cesta míří do města Vladivostok.

Příběh Arťoma a ostatních obyvatel moskevského metra se stal natolik populární, že život v metru nezůstal dlouho pouze na papíře. Prostředí, postavy, děj, nadpřirozené bytosti či filosofie celé trilogie inspirovala vývojáře a nadšence videoher k vytvoření hry na motivy slavné série.

7.4 Videohra Metro

Zpracování příběhu z útrob stanic a tunelů metra se ujala ukrajinská vývojářská společnost 4A Games, vychází z knižní předlohy a na tvorbě hry se podílel sám Gmitrij Gluchovskij. Vývojáři ze studia 4A Games kontaktovali s myšlenkou videohry spisovatele ještě před tím, než byla publikována první kniha v tištěné verzi. Dmitrij Gluchovskij přiznává, že na vývoj hry kývl také z důvodu, že videohry oslovují mladší publikum a na základě popularity videoher by tato mladá generace mohla opět najít zálibu v četbě a takový dosah své práce považuje za jedinečný. Hlavním cílem bylo zachovat atmosféru a ducha knihy a přenést ji do digitální podoby, aby příběh vtáhl hráče a ten se zcela ponořil do světa v metru.⁵⁴

Videohra Metro má tři díly: *Metro 2033*, *Metro: Last Light* a *Metro Exodus*. Jedná se o „střílečku“ z pohledu první osoby, jímž není nikdo jiný než samotný Arťom, který je zároveň také vypravěčem. První díl hry kopíruje příběh Arťoma, který putuje metrem. Kromě bojových

⁵⁴ GARRATT, Patrick, 2010. *Interview: Metro 2033's Dmitry Glukhovskiy and Huw Beynon* [online]. VG247 2010 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vg247.com/2010/02/25/interview-metro-2033s-dmitry-glukhovskiy-and-huw-beynon/>

scén hra zahrnuje i nebojové scény zaměřené na zkoumání a hledání, což hře dodává napínavost, promyšlenost a pomalejší tempo. Autentičnost hře dodávají také záměrné rozhovory jednotlivých postav, které mezi sebou komunikují, i když to se samotným příběhem a cílem hlavního hrdiny nijak nesouvisí, rozhovory postav nastolí příběhu atmosféru skutečného života.⁵⁵

Knihy i hry jsou mezi sebou propojené. První hra *Metro 2033* kopíruje příběh první knihy série. Děj druhého dílu hry *Metro: Last Light* se však již pokračování knižního děje neдрží. Avšak právě *Metro: Last Light* inspirovalo děj knihy třetí, *Metro 2035*. Knihy a hry tak tvoří jeden velký celek, ale takovým způsobem, že fanoušci knih, kteří nenašli zalíbení v počítačových hrách, nepřijdou o návaznost mezi jednotlivými knihami.⁵⁶

Knihka *Metro 2035* připravuje fanoušky na děj hry *Metro Exodus*. Třetí díl hry se podstatně liší od předchozích. Postavy hry v čele s Arťomem se dostávají na povrch a zjišťují, že se dá žít i mimo tunely a stanice metra.

*„Je tu skutečnost, že lidé jsou tak snadno manipulovatelní propagandou, která v podstatě jen přebírá staré zprávy ze sovětských časů – oni jsou špatní, my jsme dobří – a jak jednoduše lidé této propagandě věří. Snažím se to prozkoumat. A tak obraz a nutnost pro nepřítele a neochota uvěřit, že válka může skončit, je něco, co zkoumáme ve hře Metro Exodus,“*⁵⁷ říká Dmitrij Gluchovskij v rozhovoru.

Hra našla velkou oblibu převážně u chlapecké či mužské části fanoušků Dmitrije Gluchovského. Dle rozhovorů s kamarády a žáky gymnázia mohu konstatovat, že fanoušci se dělí do dvou skupin – ti, co četli knihy, a ti, co hrají videohry. Mým cílem je motivovat ty, kteří našli zalíbení ve videohře, aby zkusili vzít do ruky také knihu, a čtenáře povzbudit, aby nezůstali pouze u prvního dílu trilogie.

Knihy ani hry nejsou pouze sci-fi románem a „střílečkou“, kde hlavní cíl je zneškodnit nepřátele. Jak uvedl sám Dmitrij Gluchovskij, *Metro* se věnuje i společenským otázkám, politické situaci, propagandě, rozdělení lidí na dobré a zlé, hrozící válce, možnému nebezpečí,

⁵⁵ BATCHELOR, James, 2019. *From pages to polygons: The storytelling of Metro Exodus* [online]. amesindustry.biz 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.gamesindustry.biz/articles/2019-02-14-from-pages-to-polygons-the-storytelling-of-metro-exodus>

⁵⁶ tamtéž

⁵⁷ McKEAND, Kirk, 2018. *An unabridged interview with Metro 2033 author Dmitri Glukhovskiy* [online]. VG247 2018 [cit. 8. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vg247.com/unabridged-interview-metro-2033-author-dmitri-glukhovskiy>

keré může ohrozit naše lidstvo. V současné době se tyto motivy stojící na pozadí Gluchovského knih stávají více než aktuálními.

7.5 Pozadí knih a videoher Metro

Dmitrij Gluchovskij je autorem, který se netají kritikou k současnému režimu, zaobírá se také otázkami ohledně smyslu života a budoucnosti. Metro nám nabízí několik rovin, které se mezi sebou mísí. Autor kombinuje akční dějovou zápletku s prvky sci-fi a hororu s filozofickými otázkami o morálce a přirozenosti. Dále také nabízí pesimistický obraz dnešní společnosti a politické scény. Sám Dmitrij Gluchovskij se netají tím, že knižní série Metro určitým způsobem odráží a kritizuje současné Rusko, propagandu a ideologii, kterou zastává současná vláda Vladimira Putina. „*Metro je vlastně metafora současného Ruska – to je zalezlé ve své minulosti a bojí se budoucnosti, stejně jako hrdinové mé knihy živoří v podzemí a bojí se na povrch.*“⁵⁸ Vládu Vladimira Putina označuje za zkorumpovanou, zahleděnou do minulosti ve snaze obnovit slávu Ruska jako v dobách Sovětského svazu. Využívá k tomu masivní propagandu, která má v lidech vyvolat pocit velikosti a nadřazenosti nad ostatní, kde hlavním nepřítelem je právě Západ, kvůli kterému Rusko v minulosti ztratilo svoji nadvládu.

Cílem nejen knih, ale i videoher je oslovit především mladé generace a pomoci jim si uvědomit, v jakém světě žijí a poznat pravdu a pozadí propagandy státu. Dmitrij Gluchovskij nenabízí ve svých dílech odpovědi a řešení. Autor chce čtenáře a hráče přimět, aby si začali klást otázky a sami se začali pít po odpovědích. Za důležité spisovatel považuje probudit lidi, aby se z minulosti začali dívat do budoucnosti.⁵⁹

„*Snažím se svými příběhy zvýšit povědomí o těchto věcech. Nesnažím se nikoho před ničím varovat, ale místo toho se snažím přimět lidi, aby o určitých věcech přemýšleli a pochybovali o oficiálních postojích a zprávách. Nejdůležitější je, že demokracie, aby správně fungovala, vyžaduje určitou úroveň vzdělání a pozitivní osobní vnímání. Neřekl bych, že videohry jsou nutně vzdělávací, ale vzbuzují v hráčích určitou zvědavost a ochotu číst, studovat věci a následně je zpochybňovat. A o tom to celé je.*“⁶⁰

⁵⁸ HORK, Boris, 2016. *Metro je metafora zkorumpovaného a do minulosti zahleděného Ruska, říká spisovatel Glukhovskij* [online]. Aktuálně.cz 2016 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/dmitry-glukhovskij-pise-sve-metro-jako-metaforu-zkorumpovaneh/r~23f1e7801daa11e6b597002590604f2e/>

⁵⁹ COBY, Alex Sassoon, 2019. *GAMING REVOLUTION Metro Exodus writer reveals he wants the game to help bring down Putin* [online]. The Sun 2019. 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.thesun.co.uk/tech/8208989/dmitry-glukhovskij-metro-exodus-putin/>

⁶⁰ JENKIS, David, 2019. *Metro Exodus Dmitry Glukhovskij interview – ‘I lived in a post-apocalyptic state’* [online]. Metro.co 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://metro.co.uk/2019/01/16/metro-exodus-dmitry-glukhovskij-interview-i-lived-in-a-post-apocalyptic-state-8350225/>

Celá série Metro nabízí pohled na současnou společnost. Prvně se může zdát, že kritika ukazuje pouze na současné Rusko. Myslím si ale, že svět vytvořený Dmitrijem Gluchovským má mezinárodní a celosvětový charakter. Žijeme v době, kdy se ostře vyhrcoují vztahy mezi mocnostmi ovládající jaderné zbraně. Budoucnost, o které v knihách autor mluví, se tak může dotýkat lidí po celém světě. Kromě života v metru se autor dotýká i současných otázek a problémů jako je např. epidemie. Každý čtenář, či hráč videohry si v příběhu najde otázky, na které bude hledat odpovědi. Podle mého názoru najdou zalíbení v Metru nejen fanoušci post-apokalyptických děl. Fanoušky Metro osloví nejen svou promyšleností, akcí, napětím, ale také originalitou a pozadím děl, které Dmitrij Gluchovskij nabízí.

Pohled do budoucnosti nabízí další kniha Dmitrije Gluchovského s názvem *Soumrak*. Na rozdíl od Metra *Soumrak* čtenáři předkládá složitější dějovou linii. Dochází zde k prolínání současnosti a minulosti. Nechybí ale stejné napětí a fascinující příběh, jako mohli čtenáři zažít v případě populární trilogie.

7.6 Soumrak

Knih *Soumrak* vyšla v češtině v roce 2013 v překladu Rudolfa Řežábka. Jedná se o mysticko-fiktivní román, jehož děj se odehrává v Moskvě. Hlavní postavou je překladatel Dmitrij Alexejevič, kterému se jednoho dne dostane do ruky zápisy španělského conquistadora, který vypráví o expedici do deštného pralesa Yucatanu. Deníkové záznamy spadají do 16. století. Překladateli agentura dá přeložit první část záznamů, která je ovšem označena jako kapitola druhá. Na základě překladu se Dmitrij Alexejevič dozvídá, že se španělská výprava odebrala do provincie nedaleko Maní, aby z chrámů přivezli zpět veškeré starověké mayské rukopisy a knihy.

Překladatel dostane k dispozici až druhou kapitolu rukopisu se slovy, že první kapitolu překládá jiný překladatel. Dmitrij Alexejevič je postupem času natolik vtažen do práce a do celého příběhu, že se vždy nemůže dočkat další kapitoly, velice ho zajímá osud vypravěče příběhu a dokonce si sám kupuje knihy o mayské civilizaci. Čím více je Dmitrij vtažen do historického příběhu, tím silněji to ovlivňuje jeho dosavadní život. Obě linie knihy se spojují a o život nebojuje pouze španělská výprava, ale také Dmitrij, který čelí nebezpečím v současné Moskvě. A nejen v Moskvě, svět čelí nejrůznějším katastrofám a vypadá to, že se blíží konec světa.

Knih nabízí strhující příběh, kde čtenář musí být na pozoru vzhledem ke dvěma protínajícím se dějovými liniím. Příběhem prostupují současné společenské otázky, celosvětové

katastrofy, filozofické otázky ohledně života, stárnutí a smrti, ale také hororové prvky, které dají příběhu napětí, ponurost a nepředvídavost.

Zalíbení v současných problémech společnosti, ať už se jedná o politiku, společnost, či vědecké zkoumání, autor využil také v knize *Povídky o vlasti*, která nabízí krátké příběhy parodující ruskou společnost.

7.7 Povídky o vlasti

Soubor Gluchovského povídek *Povídky o vlasti* v roce 2017 přeložila Pavla Bošková, ovšem v originále vyšly již v roce 2010. Kniha obsahuje celkem 16 povídek, které představují ruskou politickou a sociální satiru s prvky sci-fi.

Povídka *From Hell* vypráví příběh o profesorovi geologie, který podnikl výpravu do Irkutské oblasti, kde bylo provedeno několik hlubinných vrtů a následně byla objevena brána do pekel. V povídce se setkáváme nejen s odporem a nesouhlasem akademických pracovníků z důvodu neracionálního vysvětlení nalezeného inferna, ale také se snahou o umlčení profesora pracovníky firmy Gazprom, kteří objev a vrty využívají ke svému obchodu.

Co za to - je název druhé povídky, která ukazuje obchod s lidskými orgány a cenu lidského života. Obchod s orgány vedení schovává za podnikání ve stavebnictví, kdy na stavbě vysoké věže Pamír pracují cizinci, většinou se jedná o Tádžiky nebo Kyrgyze. Pracovníky po úrazu vždy převezou do nemocnice a vyoperují jim zdravé orgány, se kterými následně obchodují.

O zázracích plastické chirurgie se dozvídáme v povídce s názvem *Protéza*. Povídka zobrazuje možnosti plastiky, kdy si převážně ženy ale i muži mohou nechat voperovat malý čip, který ovlivní jejich myšlení. Čip plastická chirurgie nabízí v několika variantách na základě toho, kolik vědomostí, znalostí a chytrosti člověku dá.

Panspermie je název povídky o astronautech, kteří na palubě vesmírné lodi diskutují o vzniku života na zemi. Výsledkem diskuze je, že základem všeho je tzv. panspermie a veškerý život pochází z jednoho zdroje.

Boj politiků v přímém televizním přenosu přináší povídka s názvem *Než nastane bezvětrí*. V povídce je hlavním tématem především výdělek ze sledovanosti pořadu. Korupci se věnuje povídka *Dobrá věc*, která je spojena s povídkou o černém obchodu s lidskými orgány. Hlavní postava povídky *Dobrá věc* vyšetřuje záhadná úmrtí na stavbě, díky čemuž se následně

nachází v situaci, zda přijmou úplatek výměnnou za mlčení. Další povídky z knihy jsou zaměřené opět na smysl života, vesmír či se objevuje téma třetí světové války a budoucnosti.

Podle mého názoru soubor povídek osloví především čtenáře, kteří mají raději krátké příběhy s menším množstvím postav a jednoduchou dějovou linií. I přes to, že se povídky řadí k útvarům kratšího rozsahu, nabídnou čtenáři pobavení a zároveň hlavně důvod k zamyšlení o fungování současné ruské společnosti.

Fungování společnosti zobrazuje kniha Gluchovského z roku 2017 *Text*. Ta ale nereflektuje pouze ruskou společnost. Problémy, se kterými se setkává hlavní postava příběhu, jsou charakteristické obecně pro současnou moderní společnost.

7.8 Text

Gluchovskij napsal knihu *Text* v roce 2017 a v českém vydání vyšla o rok později v překladu Petera Kadlece. Hlavní rozdíl oproti předchozím publikacím (*Metro*, *Soumrak*, *Povídky o vlasti*) je, že dílo se odehrává v současnosti a autor do příběhu nezasadil žádné sci-fi prvky. Hlavní postavou příběhu je Ilja Gorjunov, který žije pouze se svou matkou. Na základě nespravedlivých obvinění byl neprávem odsouzen za obchodování s drogami.

Po úvodu děj přenese čtenáře o sedm let dopředu, kdy Ilju propouští z vězení. Vrací se domů a zjišťuje, že jeho matka před několika dny zemřela. Kromě matky ho opustila také přítelkyně a odcizili se mu přátelé. Neustále pociťuje touhu se pomstít muži Petru Chazinovi, který ho dostal do vězení. Při společném setkání právě s dotyčným Petrem Chazinem Ilja ztratí kontrolu nad svým vztekem a rvačka skončí Chazinovou smrtí. V panice Ilja sebere muži mobilní telefon a shodí bezvládné tělo do kanálu. Ilja získá přístup ke všem datům v mobilním telefonu, ke všem zprávám, hovorům a v tomto okamžiku se stává Petrem, majitelem mobilního telefonu.

Díky textovým a hlasovým zprávám, hovorům, fotkám a videím pomalu Ilja zjišťuje, co byl Petr zač. Odhaluje tak zákulisí jeho rodiny, vztahu s přítelkyní i práce. Kromě bezstarostného života v podobě luxusních dovolených u moře se Ilja seznamuje také s druhou stránkou Petra. Neustále dostává výhružné smsky a hlasové zprávy. Díky zprávám zjistí, že je Petr Chazin zapletený do obchodování s drogami. Této situace se Ilja pokusí využít. Peníze z prodeje drog se snaží jménem Petra získat a použít je na matčin pohřeb a útěk ze země. Nakonec přes všechny výhružky se Ilja alias Petr rozhodne získané peníze vrátit se sdělením, že je Petr mrtvý a plánovaný obchod se tedy neuskuteční. Celý příběh končí nalezením mrtvého těla Petra Chazina a na Ilju po návratu domů čeká policie a jeho život končí během útoku na jeho byt.

Myslím si, že dílo poukazuje na to, jak snadno může naši identitu vzít na sebe někdo jiný. Ve svých telefonech uchováváme veškerá o nás vypovídající data. Mobilní telefony se stávají jakýmsi naším dvojčetem a Dmitrij Gluchovskij ukazuje a upozorňuje na realitu a nebezpečí sociálních sítí a moderní technologie.

Všechny autorovy knihy, které jsem přečetla, se věnují aktuálním společenským otázkám. I když se některé autorovy příběhy zaobírají stejnou tematikou, nabízí jednotlivá díla originální uchopení a zpracování problému.

7.9 Analýza děl Dmitrije Gluchovského

Srovnáním několika děl Dmitrije Gluchovského jsem dospěla k závěru, že jednotlivé knihy mají společné prvky a některými se naopak liší. Můžeme tak najít díla tematicky sourodá, v jiných pozorujeme shodnou kompozici a žánrová specifika. Ve výsledku je každá kniha originál, ale zároveň je každé dílo součástí subjektivní autorské tvorby.

Metro 2033 se zaměřuje především na život a osud Art'oma. Je zde vylíčena jeho minulost, současný život ve stanici s nevlastním otcem či osud jeho matky. Kniha je plna vedlejších dějových linií obsazena množstvím postav. Celkově se kniha zaměřuje na životy a osudy lidí po celém metru, kde jejich největšími nepřáteli jsou mutanti, kteří žijí na povrchu země. Druhý díl *Metro 2034* se soustředí především na osud stanice Sevastopolskaja a Tulsckaja. Lidem jde stále o život, ale v knize najdeme množství filozofických úvah, polemizuje se například nad otázkou o hodnotě lidského života. Celým dějem prostupuje pocit beznaděje, ztráta naděje na život mimo metro. Oproti prvnímu dílu *Metro 2034* čtenáři nabízí méně komplikovaný příběh, méně dějových linií i postav.

Obě knihy mají ale společný charakteristický otevřený konec. Poslední kniha trilogie nabízí vyvrcholení celého příběhu. Vracíme se zpět k postavě Art'oma, jehož cílem je najít ostatní lidi, které válku přežili. V průběhu knihy se Art'om setkává s postavami prvního a druhého dílu. Všechny tři knihy zobrazují život v metru, kde je také vylíčen boj mezi jednotlivými stanicemi a společenstvími. Mimo vnitřního konfliktu mezi sebou čelí také hrozbě mutantů. V průběhu trilogie se ale postupně mění jejich úhlavní nepřítel. Nakonec to jsou sami lidé, kteří jsou nebezpeční sami sobě.

Knihy ze série *Metro* a knihu *Soumrak* spojují sci-fi prvky, pohled do budoucnosti, osud lidstva a zkázu světa. V knize *Soumrak* se sci-fi prvků vyskytuje nejvíce. *Soumrak* oproti trilogii líčí možný konec světa, který se prolíná s historií a mayskou civilizací. Podobných témat se Gluchovskij dotýká v souboru povídek s názvem *Povídky o vlasti*. V povídce najdeme sci-fi

prvky, pohled do budoucnosti, či úvahy o smyslu života. Povídky se věnují i současným tématům jako je korupce, černý obchod, umlčení lidí, jejichž názory nekorespondují s vizí společnosti.

Podobnými tématy se zaobírá kniha *Text*. Oproti trilogii *Metro* a knize *Soumrak* příběh knihy *Text* ukazuje na problémy dnešní společnosti, kde kritériem úspěšnosti jsou peníze. Setkáváme se zde s problémy dnešní mládeže v podobě nerespektování rodičů, šíření drog, kriminality a v neposlední řadě také s problémy souvisejícími s vlivem sociálních sítí. Žijeme v době, kdy se střetávání tváří v tvář vytrácí a komunikujeme spolu pouze přes obrazovku našich mobilních telefonů. Proto bylo pro Ilju tak snadné stát se na několik dní Petrem. Stačí poslat jednu textovou zprávu a protější strana žije v domněnku, že komunikuje s danou osobou a že je vše v pořádku.

Sám Dmitrij Gluchovskij o příběhu knihy *Text* říká, že v zemi existují dvě vrstvy a to jsou mocní lidé a korporace a na druhé straně úplně obyčejní lidé, kteří vždy při střetu s mocnými prohrávají. Obyčejný člověk je většinou poražen, i když pravda je právě na jeho straně. Gluchovskij říká, že kniha odráží nejen menší práva obyčejného obyvatelstva, ale také upadající morální a etické hodnoty.⁶¹

Myslím si, že všechny knihy kriticky poukazují na to, jak naše lidstvo může dopadnout, pokud nebudeme ohleduplní k sobě navzájem, budeme pouze ovce, které se nedokáží samy rozhodovat, nebudeme schopni vyjít ze své komfortní zóny a dosáhnout svých cílů. *Text* se soustředí na současné nebezpečí, kdy poukazuje na to, jak snadno může naši identitu vzít na sebe někdo jiný a může být také odstrašujícím případem, který naznačuje, že nikdy nevíme, kdo se schovává na druhé straně. Je to „realita“ sociálních sítí, za kterou se může skrývat kdokoli. *Soumrak* a *Metro* sahají do vzdálenější budoucnosti a její možné hrozby, se kterými se naše lidstvo může setkat. Jaderná válka a následný konec světa může přijít prakticky kdykoli.

Ve svých knihách autor prostřednictvím příběhů a hrdinů vyjadřuje své vlastní názory a postoje, které prezentuje také vystupováním ve veřejném prostoru prostřednictvím rozhovorů či besed.

⁶¹ ЧИЧИРИН, Владимир. *Дмитрий Глуховский: «Мне скучно писать об одном и том же»*. *ЛитРес* [online]. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.litres.ru/dmitriy-gluhovskiy/interview/>

8 Působení autora ve veřejném prostoru

Dmitrij Gluchovskij patří ke spisovatelům, kteří se nebrání rozhovorům i na jiné než literární téma. Autor se velmi často veřejně vyjadřuje ke společenským otázkám, k politice a v současné době také k tématu války na Ukrajině, kterou rozpoutalo Rusko v únoru roku 2022.

*„Jmenuji se Dmitrij Gluchovskij a jsem spisovatelem z Moskvy. Chtěl bych říct, že mnoho lidí v Rusku, stejně jako já, velmi dobře chápe, že tato válka musí okamžitě skončit. Je nečestná, nespravedlivá, zákeřná, s vykonstruovanou záminkou. V duchu jsem se svými přáteli v Kyjevě a dalších ukrajinských městech, které právě teď trpí bombardováním ruské armády. Prosím, zůstaňte silní. Pravda a mír musí zvítězit!“*⁶² Toto prohlášení zveřejnila francouzsko-německá veřejnoprávní vysílací služba na kanále YouTube.

Gluchovskij svůj život směřoval k tomu, aby byl nezávislý na státu, aby si zachoval a uchránil svobodu myšlení a následně také svobodu psaní. Veřejně vystoupil proti válce na Ukrajině, ze které obviňuje Vladimira Putina a považuje ji za zbytečnou. V rozhovoru pro zpravodajský server Meduza se vyjádřil také k situaci v Rusku. Propaganda tzv. speciální operace na Ukrajině stoupla a veškeré státní televize vyzývaly k její aktivní propagandě. Tichý souhlas s akcí v Rusku nestačí, poněvadž mlčení vzbuzuje podezření. V případě, že ruský občan pochybuje o pravdivosti zpráv, je automaticky podezřelý ze zrady. Gluchovskij zmiňuje názor, že kdo zlu přihlíží, sám ho páchá. Ale v životě obyčejného člověka žijícího v Rusku, může mít odpor a vyjádřený nesouhlas velmi vážné důsledky. Obyvatelé jsou přesvědčováni o tom, že protesty nic nezmohou a jsou tvrdě potlačovány.⁶³

Spisovatel se mimo jiné v rozhovoru zmiňuje o nostalgii Rusů k vítězství ve Velké vlastenecké válce, ale také o víře ve staré sovětské časy a znovuoobnovení velké mocné říše. Říká, že Vladimir Putin opírá operaci na Ukrajině o hrdinství, osvobození a vlastenectví, na základě čehož manipuluje ruské obyvatelstvo. A právě díky tomu v Rusku nechtějí věřit, že jejich vojáci páchají na Ukrajině zvěrstva v podobě válečných zločinů, rabování, zabíjení a popravování civilistů či znásilňování. Kromě vzpomínky na sovětské časy jde také o nenávist vůči Západu a strach z toho, že nakonec i Ukrajina bude vyspělejší než Rusko. Rusko se tedy

⁶² STEHLÍK, Jan. *Ruský autor série Metro ve videu odsoudil agresi své země vůči Ukrajině. NERDFIX* [online]. 2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: https://nerdfix.cz/clanek/rusky-autor-post-apokalypticke-serie-metro-ve-video-8xywxf?fbclid=IwAR1trgxJi-fd7HSBGjT3hBDMC2aaVjxnUS9zT36FNqGZZuF3br_19aEukwo

⁶³ МЕРЗЛИКИН, Павел. «Российская внешняя политика - это купание пьяного вэдэвешника в мировом фонтане»: Интервью Дмитрия Глуховского - о том, виноваты ли россияне в войне. *Meduza* [online]. 2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/05/03/rossijskaya-vneshnyaya-politika-eto-kupanie-pyanogo-vedeveshnika-v-mirovom-fontane>

prezentuje jako vojenská mocnost, která disponuje jadernými zbraněmi a raketami a vždy ochrání své obyvatelstvo.⁶⁴

Východisko z války vidí Dmitrij Gluchovskij v ekonomickém oslabení země a nemožnosti tak dále vyvíjet agresi na Ukrajině. Na druhou stranu by také lidé v Rusku, především zástupci ruské kultury, měli dávat najevo, že nejsou jednotní v názoru na válku.⁶⁵

Kromě války autor zmiňuje manipulaci v Rusku v době pandemie koronaviru, kdy nejprve vláda zlehčovala celou situaci a vyvracela nebezpečí tohoto onemocnění, poněvadž nechtěla vyplácet dávky těm, kteří kvůli onemocnění musí zůstat doma a nemohou pracovat. A stejně tak ruská vláda podceňovala potřebu očkování nejspíše z důvodu nedostačujícího množství vakcíny.⁶⁶

Spisovatel působil od roku 2005 do roku 2007 ve státní televizi RT. Této zkušenosti nelituje, poněvadž mu dala možnost poznat, jak ruská média fungují. V rozhovoru pro server Meduza prozradil, že právě díky RT měl možnost se podívat na Ukrajinu, kde během měsíce poznal krásy Kyjeva a oblíbil si ukrajinský lid zejména kvůli jejich silné touze po nezávislosti.⁶⁷

„Propaganda nefunguje v zájmu lidí. Propaganda odvádí pozornost lidí od skutečných problémů v jejich životech, za které může vláda. Chrání úřady před lidmi, skutečný obraz světa skrývá za kouřovou clonou vykonstruovaných konfliktů a nafouknutých témat.“⁶⁸

V dubnu roku 2021 přijal Dmitrij Gluchovskij nabídku stát se autorem Totálního diktátu. Totální diktát je projekt, který v rámci každoroční akce spojuje zájemce o ruský jazyk v podobě společně psaného ruského diktátu. Gluchovskij se při psaní textu pro diktát zcela zřekl politiky a to dle jeho slov proto, že *„diktát budou psát lidé zcela odlišného věku, vzdělání, národnostní příslušnosti, politických názorů. Rozhodl jsem se nepolarizovat, ale naopak napsat něco zcela apolitického, prostě lidského, sjednocujícího, co by se mohlo stát jakýsi společný jmenovatel pro všechny, kteří budou příští rok psát tento diktát.“⁶⁹*

⁶⁴ МЕРЗЛИКИН, Павел. «Российская внешняя политика - это купание пьяного вэдэвэшника в мировом фонтане»: Интервью Дмитрия Глуховского - о том, виноваты ли россияне в войне. Meduza [online]. 2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/05/03/rossijskaya-vneshnyaya-politika-eto-kupanie-pyanogo-vedeveshnika-v-mirovom-fontane>

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ tamtéž

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ ШУМАН, Ефим. Дмитрий Глуховский: "Тотальный диктант" будет абсолютно аполитичным. Deutsche Welle [online]. 2020 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/dmitry-gluchowsky-totalnyj-diktant-budet-absoljutno-apolitichnym/a-55596124>

Projekt Totální diktát vznikl v roce 2004 v Novosibirsku na fakultě humanitních studií Novosibirské státní univerzity, jeho cílem bylo zpopularizovat gramotnost. Postupně se do projektu začaly přidávat další a další školy nejenom v Rusku, ale i v zahraničí. Dosud mezi autory textu diktátu patřili spisovatelé jako Boris Strugackij, Dmitrij Bykov nebo Zachar Prilepin. Účast spisovatele Dmitrije Gluchovského provázela řada nesouhlasů. Po zveřejnění jména autora textu pro diktát roku 2021 se proti tomuto rozhodnutí ohradil ředitel Rossotrudničestva, což je orgán, který podporuje vztahy Ruské federace s ostatními státy. Ředitel Jevgenije Primakov oznámil, že projekt v roce 2021 podporovat nebudou a to především kvůli politickým projevům spisovatele a jeho kritickému vztahu k současné vládě Ruské federace.⁷⁰

Gluchovskij čelí nařčení z rusofobie. On však toto tvrzení odmítá a říká o sobě, že je vlastenec. „*Vlastenec jste, když milujete svou vlast, soucítíte s ní, nacházíte nedostatky v organizaci politického života a veřejného života a poukazujete na ně pomocí nástrojů, které máte.*“⁷¹

Zařazení děl Dmitrije Gluchovského do výuky chápu jako možnost nejenom prezentovat ruskou literaturu, ale zároveň si klást otázky a hledat možné odpovědi na aktuální problémy, které jednotlivá díla nabízejí. Práce s textem v hodinách by měla podněcovat individuální četbu a celkový zájem o literaturu. Společná diskuze studentů nad díly a jejich tématy podněcuje k samotné četbě, ale zároveň i učí kritickému myšlení a formulování vlastních názorů.

⁷⁰ МОЛЧАНОВ, Александр. "Мы не играли в политику, политика сыграла в нас." Почему "Тотальному диктанту" впервые не дали президентский грант Глуховский: "Тотальный диктант" будет абсолютно аполитичным. *Сибирь.Реалии* [online]. 2021 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.sibreal.org/a/pochemu-totalnomu-diktantu-ne-dali-prezidentskiy-grant/31320829.html>

⁷¹ Дмитрий Глуховский рассказал в новом интервью о сериале «Топи», патриотизме и будущей книге. *Кино ТВ* [online]. 2021 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://kinotoday.ru/read/news/dmitrij-gluhovskij-rasskazal-v-novom-intervyu-o-seriale-topi-patriotizme-i-budushhej-knige/>

9 Literární text ve výuce cizího jazyka

Čtení je jedním z nejdůležitějších a nejvýraznějších prvků fungování v současné společnosti. Zapojení čtení do výuky cizího jazyka přináší nejen dovednosti práce s textem, rozvoj čtenářské gramotnosti, kritického myšlení, ale také ovlivňuje postoj a vztah čtenáře k cizímu jazyku, formuluje znalost gramatických jevů a rozšiřuje slovní zásobu.

Ve výchovně vzdělávacím procesu v oblasti cizího jazyka je velmi důležitá technika čtení zadaného textu, což znamená odhalení informace obsažené v textu a pochopení významu celého textu.⁷² Hana Kyloušková je autorkou knihy *Jak využít text ve výuce cizích jazyků*. Kniha je rozdělena na dvě části. Obecná část se věnuje teoretické přípravě pro práci s textem. Autorka se věnuje čtení jako řečové dovednosti, uvádí modely a druhy čtení. Dále popisuje role jazyka a literatury ve výchově a vzdělání. Mimo jiné v teoretické části najdeme také faktory, které ovlivňují porozumění literárnímu textu, výběr literárního textu nebo metodické postupy při práci s textem ve výuce. Druhá část knihy nabízí konkrétní náměty na práci s textem ve výuce. Na začátky každého námětu autorka uvádí popis úkolu, cíle, materiál a přípravu na čtení. Konkrétní příklady práce s textem jsou zpracované na základě publikací ve francouzském jazyce. Hana Kyloušková pracuje například s novelou od J.-M. G. Le Clézio *Orlamonde* ze sbírky *La ronde et autres faits divers* nebo s obálkou knihy Julese Superviella *La voleur d'enfants*.

Publikace *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků* uvádí dva modely čtení. Prvním modelem je čtení zdola nahoru a shora dolů. V rámci modelu zdola nahoru čtenář vnímá „jedno písmeno za druhým, přiřazuje k ní zvukové jednotky, fonémy, smíchává fonémy dohromady, vytváří slova a ke slovům přidává význam“⁷³. Jinými slovy jedná se o vnímání, dekódování jednotlivých slov a jejich spojování a následné pochopení významu sdělení. Oproti tomu model shora dolů již předpokládá, že čtenář k textu přistupuje s určitými zkušenostmi, znalostmi a s určitým očekáváním. Jedná se tedy o postup opačný, kdy čtenář přechází z očekávání k obsahové stránce textu a samotné informaci z textu vyplývající.

Dalším modelem, který Hana Kyloušková uvádí je interaktivní čtení. Jedná se o spojení předchozích modelů. Žák přistupuje k textu již s určitou znalostí daného jazyka, na základě

⁷² SKOPEČKOVÁ, Eva. *Literární text ve výuce anglického jazyka: specifické aspekty didaktiky anglicky psané literatury ve výuce anglického jazyka v kontextu současných proměn české vzdělávací soustavy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-935-7, s. 57

⁷³ KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2, s. 12

kontextu je schopen odhadnout obsah textu a odvozovat význam jednotlivých sdělení. V případě neporozumění části textu čtenář využívá modelu zdola nahoru a rozebírá větu postupně po částech, až dospěje k jejímu pochopení.⁷⁴

Čtení bývá rozděleno do několika částí. První fází je fáze přípravná. V této fázi hraje nejdůležitější roli motivace, která je důležitá pro efektivitu následujících částí. Hlavní roli zde vykonává učitel, jehož úkolem je uvést žáky do celé situace, představit téma, nastínit jim stěžejní body práce a cíl, ke kterému by měli dospět. Motivační fáze se odvozuje především dle charakteristiky vybraného textu. V některých případech je důležité uvést informace o autorovy, historii díla, či zasazení do doby autorovy tvorby. Učitel by měl v žácích vzbudit zájem o přečtení textu a nalákat je, aby ke čtení přistoupili aktivně.⁷⁵ Do první fáze může učitel zařadit tzv. paratext. Po uvedení do tématu, seznámení se s hlavními body je úkolem žáků vymyslet, odhadnout, o čem by daný text mohl být a to na základě paratextových informací, které obdrželi od učitele. V této části může učitel nabídnout žákům možnost si prolistovat knihu, ze které je úryvek, se kterým budou následně pracovat. Žáci se zaměřují na uspořádání textu, jazykovou úroveň, rozvržení popisných a dialogových částí či na ilustrace. Na základě této analýzy úryvku či knihy je následná četba lehčí a tato část může sloužit jako dobrá motivace pro žáky.⁷⁶

Druhou fází práce s textem je samotné čtení zadaného textu. Tato fáze je ovlivněna druhem textu. Jednou z možností je, že si text čte každý sám pro sebe, nebo učitel zvolí hlasité čtení. Možné je i střídání tichého a hlasitého čtení například v kombinaci s poslechem nahrávky textu, či čtení textu učitelem. K tomu, aby bylo přečtení textu efektivní, je zapotřebí dobrá motivace a úvod z první fáze postupu čtení textu.⁷⁷

Po přečtení textu následuje část, která zahrnuje plnění úkolů na základě přečteného textu. Úkoly a aktivity vycházejí z porozumění textu, pochopení významu a souvislostí. Ve většině případů se jedná o interpretaci textu, orientaci v textu, vyhledávání informací a jejich

⁷⁴ KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2, s. 12

⁷⁵ SKOPEČKOVÁ, Eva. *Literární text ve výuce anglického jazyka: specifické aspekty didaktiky anglicky psané literatury ve výuce anglického jazyka v kontextu současných proměn české vzdělávací soustavy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-935-7, s. 59 - 60

⁷⁶ KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2, s. 42

⁷⁷ SKOPEČKOVÁ, Eva. *Literární text ve výuce anglického jazyka: specifické aspekty didaktiky anglicky psané literatury ve výuce anglického jazyka v kontextu současných proměn české vzdělávací soustavy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-935-7, s. 60

selektování a třídění. Jedná se o úkoly, které dále rozvíjí žákovi dovednosti v oblasti řečových a komunikativních dovedností, kritického myšlení a také rozšíření znalostí.⁷⁸

Podle mého názoru by měl učitel při výběru textu hledět na jazykovou úroveň žáků, pro které text vybírá. Text by neměl být příliš obtížný, ale také příliš snadný. Složitý text může na žáky působit demotivačně. Žáci mají pocit, že nezvládnou vytyčený cíl, který je nad jejich síly, tudíž ztrácí veškerý zájem a energii, kterou by vynaložili na dokončení úkolu. Jednoduchý text naopak žáky neposouvá dále a úroveň znalostí a vědomostí žáků zůstává stejná. Domnívám se, že důležité je stupňování obtížnosti čteného textu a úkolů, která následují po přečtení. Žák tak postupně získává návyky, jak s textem pracovat a postupem času zvládne přečíst i složitější texty. Důležitý je výběh textu z hlediska formy a žánru, což by měl učitel opět realizovat na základě věkové skupiny žáků a jejich zájmům. Čtení by mělo být pro žáky především zábavné a zajímavé, čehož učitel docílí, pokud bude vybírat text na základě žákových preferencí.

⁷⁸ SKOPEČKOVÁ, Eva. *Literární text ve výuce anglického jazyka: specifické aspekty didaktiky anglicky psané literatury ve výuce anglického jazyka v kontextu současných proměn české vzdělávací soustavy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-935-7, s. 61

11 Konkrétní návrhy práce s dílem Dmitrije Gluchovského

Další část diplomové práce představí konkrétní práci s dílem a literárním textem spisovatele Dmitrije Gluchovského. Náměty na práci s textem vycházejí z publikace *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků* od Hany Kylvouškové.⁷⁹

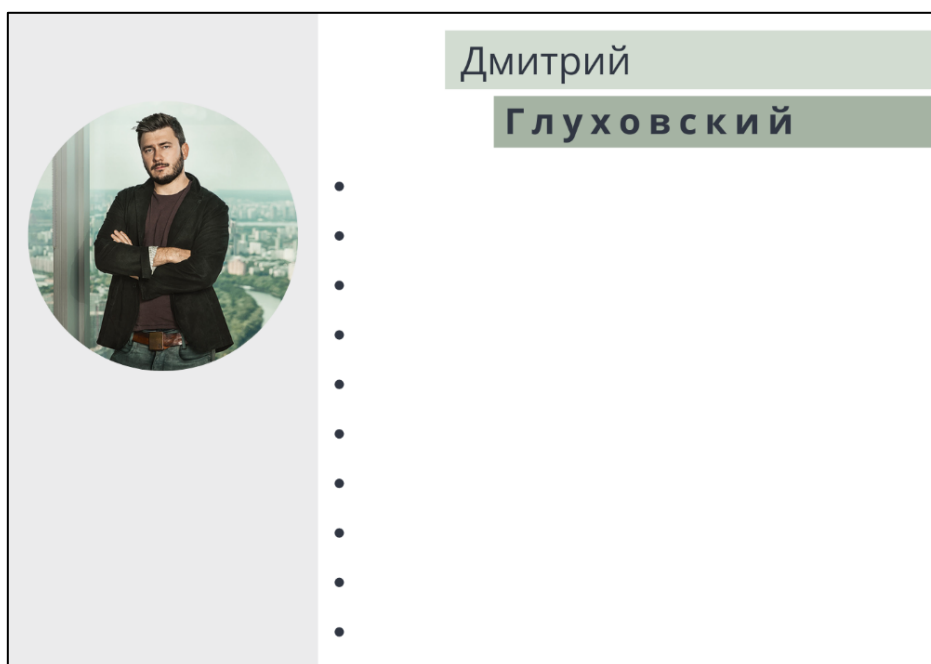
Uváděné aktivity pro práci s literárním dílem jsou určeny především studentům vyššího stupně gymnázií či středních škol.

11.1 Úvod do práce s dílem Dmitrije Gluchovského Metro 2033

Informace o autorovi

Zadání:

Učitel žákům představí jméno spisovatele – Dmitrij Gluchovskij a napíše ho na tabuli. Zároveň žáky upozorní, že se mohou setkat jak setkat s překladem jména buď v české transkripci Dmitrij Gluchovskij, nebo v anglické Dmitry Glukhovsky. Žáci mají za úkol vyhledat na ruském internetu informace o autorovi a zapsat v bodech do připravené tabulky. Následně žáci v souvislém projevu prezentují informace, které na internetu našli.

Obrázek 1 – Информация об авторе - Дмитрий Глуховский
*Dmitrij Gluchovskij*⁸⁰

⁷⁹ KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2

⁸⁰ [Dmitrij Gluchovskij]. In: *Yakutia-daily.ru* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://yakutia-daily.ru/pisatel-dmitrij-gluhovskij-prochitaet-tekst-totalnogo-diktanta-2021-v-yakutske-10-aprelya/>

Výstup:

Žáci se učí vyhledávat informace v cizím jazyce a orientují se na ruském internetu. Zároveň analyzují a selektují získané informace a ty nejdůležitější na základě výtahu zapisují v bodech do tabulky. Ze zapsaných poznatků žáci formulují celé věty a svoji práci představí souvislým projevem.

Motivace

Vstupní a zároveň motivační fází do práce s dílem Dmitrije Gluchovského je využití tzv. paratextu.

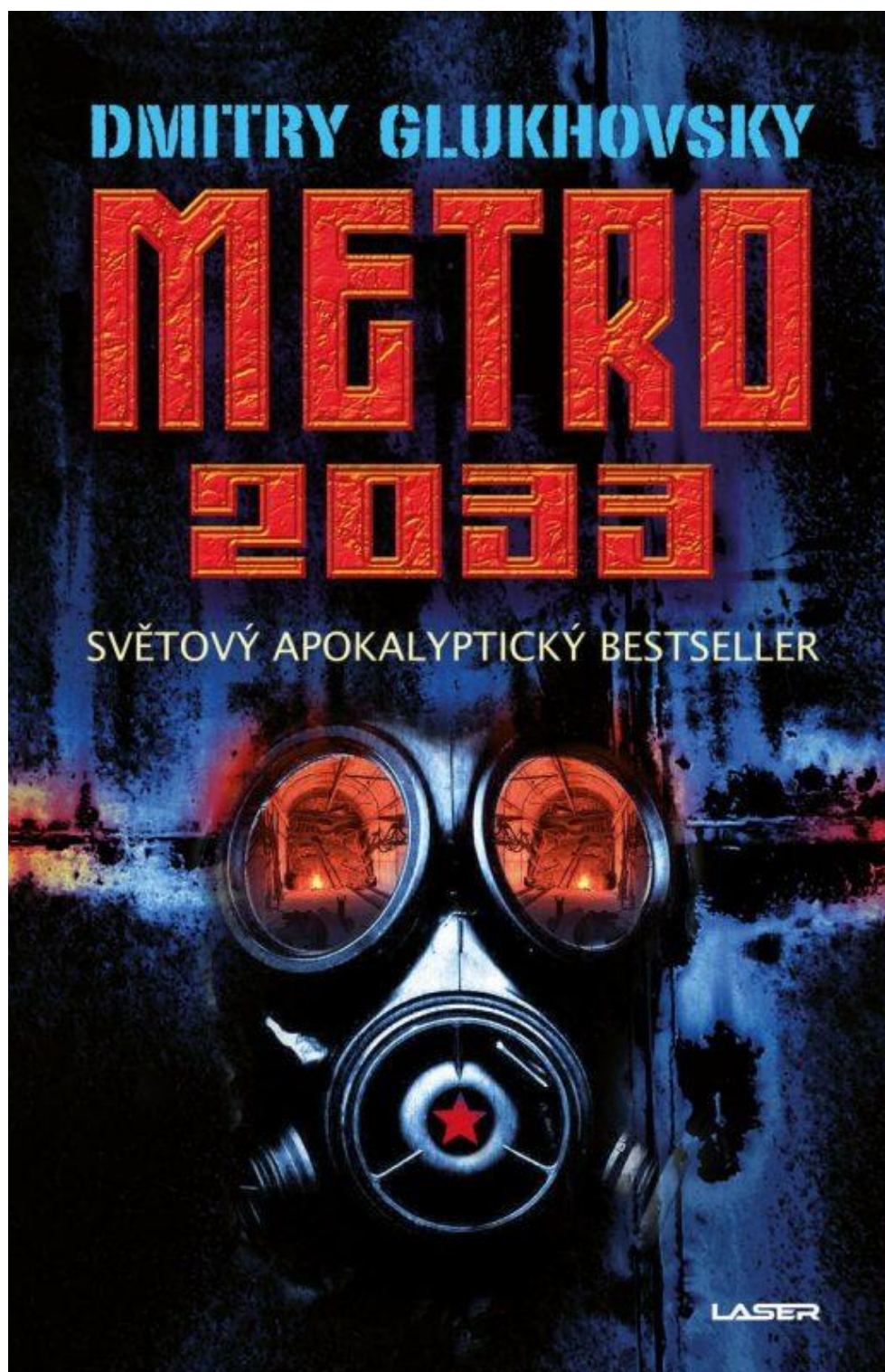
Zadání:

Žáci jsou rozděleni do skupin zhruba po 3 až 4 žácích, dle velikosti celé skupiny. Do skupinky obdrží kopii přední stranu přebalu knihy *Metro 2033*. Žáci provádí skupinový brainstorming a sdělují si navzájem nápady, o čem by daná kniha mohla být, jaká bude zápletka, jaké postavy se v knize mohou vyskytovat, kde se děj odehrává či jaký bude mít kniha konec. Po několika minutách žáci obdrží kopii mapy metra z knihy, kde jsou uvedeny jednotlivé stanice a společenství, která tyto stanice obývají. Opět žáci pokračují ve sdělování nápadů týkající se předložené knihy.

Po uplynutí předem stanoveného časového limitu přichází na řadu společné sdělování myšlenek. Učitel heslovitě zapisuje na tabuli. Po skončení žáci vytvoří a formulují hypotézy, na základě hesel zapsaných na tabuli, například: Сюжет книги происходит в будущем. В книге будет много персонажей.

Výstup:

Brainstorming přináší nové nápady a domněnky. Všichni žáci se soustředí na jedno zadané téma a žádný nápad není špatný, tudíž to žáky motivuje nad tématem více přemýšlet a vyslovovat další a další myšlenky. Aktivita zároveň působí motivačně ve smyslu dozvědět se, o čem kniha doopravdy je, zjistit skutečný příběh, zápletku, charakteristiku postav a samotné vyvrcholení a rozuzlení příběhu.

Obrázek 2 – Metro 2033⁸¹

⁸¹ [Metro 2033]. In: *KnihyDobrovsky.cz* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: https://www.knihyDobrovsky.cz/kniha/metro-2033-417771748?gclid=Cj0KCQjwnNyUBhCZARIsAI9AYIHJVBNhlnP9ag3iPSDbSkoTVajaGUU2gj3U5QEpxHrZWHML-V2U_GYaAio-EALw_wcB

Obrázek 3 – Metro 2033⁸²

⁸² [Metro 2033]. In: *Kitabboxcasi.blogspot.com* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://kitabboxcasi.blogspot.com/2019/02/metro-2033-dmitry-glukhovsky.html>

Mapa Metro 2033 – česká verze

Obrázek 4 – Mapa Metro 2033⁸³

⁸³ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5.

Mapa Metro 2033 – ruská verze

Obrázek 5 – Mapa Metro 2033⁸⁴

⁸⁴ [Карта Metro 2033]. In: *Stearsolo.com* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://stearsolo.com/guide/2033-metro-last-light-redux/>

11.2 Od incipitu a explicitu ke čtení

Zadání:

Incipit představuje začátek příběhu a explicit naopak konec. Učitel žákům rozdá úryvek ze začátku vybraného díla. Následuje společné čtení a překlad neznámých slov. Pro další část práce je důležité, aby žáci porozuměli předloženému úryvku. Na základě pochopení incipitu žáci doplní větu: Это история о ... (Je to příběh o ...), kterou učitel zapíše na tabuli. Žáci následně prezentují své nápady, o čem by mohl příběh vyprávět. Následně žáci dostanou explicit a postup je stejný jako v případě incipitu, nejprve úryvek žáci přečtou a následně přeloží. Následuje vymýšlení hypotéz o ději celé knihy, čili co se odehrává mezi začátkem a koncem knihy.

Druhá varianta práce s incipitem a explicitem se soustředí na práci ve skupinách. Jedna skupina od učitele dostane incipit a pokusí se vymyslet, co bude navazovat. Druhá skupina na základě explicitu vymýšlí, co tomuto konci předcházelo. Poté si žáci vzájemně přečtou své hypotézy, hledají společné myšlenky a náměty, které následně použijí k vypracování souvislého textu.

Výstup:

Tato aktivita má především podpořit žakovu fantazii. Žáci taktéž formulují své hypotézy na základě přečteného textu a rozvíjí svůj ústní i psaný projev.

Incipit – ruský originál

– Кто это там? Эй, Артём! Глянь-ка!

Артём нехотя поднялся со своего места у костра и, перетягивая со спины на грудь автомат, двинулся во тьму. Стоя на самом краю освещённого пространства, он демонстративно, как можно громче и внушительней, щёлкнул затвором и хрипло крикнул:

– Стоять! Пароль!

Из темноты, откуда минуту назад раздавался странный шорох и глухое бормотание, послышались спешные, дробные шаги. Кто-то отступал вглубь туннеля, напуганный хриплым Артёмовым голосом и бряцанием оружия. Артём спешно вернулся к костру и бросил Петру Андреевичу:

– Да нет, не показалось. Не назвался, удрал.

– Эх ты, раззява! Тебе же было сказано: не отзываются – сразу стрелять! Откуда ж тебе знать, кто это был? Может, это чёрные подбираются!

– Нет... Я думаю, это вообще не человек был... Звуки очень странные... Да и шаги у него не человеческие были. Что же я, человеческих шагов не узнаю? А потом, если бы это чёрные были, так разве они хоть раз вот так убежали? Вы же сами знаете, Пётр Андреич – все последние разы чёрные сразу вперёд бросались – и на дозор нападали с голыми руками, и на пулемёт шли в полный рост. А этот удрал сразу... Какая-то трусливая тварь.

Ладно, Артём! Больно ты умный! Есть у тебя инструкция – и действуй по инструкции, а не рассуждай. Может, это лазутчик был. Увидел, что нас здесь мало – и, превосходящими силами... Может, нас сейчас здесь прихлопнут за милую душу, ножом по горлу, и станцию всю вырежут, вон как с Полежаевской вышло, а всё потому, что ты вовремя не срезал гада... Смотри у меня! В следующий раз по туннелю за ними бегать заставлю!⁸⁵

Incipit – český překlad

„Kdo je tam? Hej, Art'ome, prověř to!“

Art'om neochotně vstal ze svého místa u ohně, přehodil si automatickou pušku ze zad na hrud' a vykročil do tmy. Na samém kraji osvětleného prostoru se zastavil, úmyslně hlučně odjistil a chraptivě zavolal: „Stát! Heslo!“

Před minutou slyšeli z temnoty zvláštní šustění a nesrozumitelné mumlání. Teď se ozvaly spěšné cupitavé kroky. Někdo utíkal do hlubin tunelu; vyděsil ho Art'omův chraptivý hlas a cvaknutí zbraně. Art'om se rychle vrátil k ohni a křikl na Petra Andrejeviče: „Prásknul do bot a neprozradil, kdo je.“

„Ty ospalče, snad jsi dostal jasný rozkaz - když nikdo neodpoví, okamžitě střílet! Jak bys mohl vědět, kdo to byl? Třeba se zase blíží d'áblové!“

„Ne, myslím, že to nebyl člověk... Ty zvuky... A podivné kroky. Snad ještě poznám lidské kroky, ne? A kdyby to byli d'áblové, copak by takhle utíkali? Sám přece dobře víte, Petře Andrejeviči, že ti v poslední době útočí bez varování - hlídače přepadli holýma rukama a proti kulometné palbě šli se vztyčenou hlavou. Ale tenhle vzal hned nohy na ramena... Nejspíš to bylo nějaké vyplašené zvíře.“

„No tak dobrá, Art'ome, ty toho zase víš! Když dostaneš rozkaz, laskavě ho plň a zbytečně o něm nemudruj. Možná to byl zvěd. Viděl, že je nás tu jen pár a jsme snadná oběť... Nakonec nás všechny oddělají, podříznou nám krky a zmasakrují celou stanici, jako se to stalo

⁸⁵ ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий. *Метро 2033*. [online]. Метро 2033 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://www.m-e-t-r-o.ru/Metro-01.htm>

na Poležajevské, a to všechno jen proto, že jsi toho hajzla včas neodbouchl... Dej si na mě pozor! Příště tě za ním pošlu do tunelu!“⁸⁶

Explicit – ruský originál

A s neba всё padali и padali nové rakety, и этот гибельный дождь продолжался секунду за секундой, и каждая смерть, которую он нёс, отдавалась тоскливой болью в душе Артёма.

Он отчаянно пытался нащупать в своём сознании хотя бы след того присутствия, которое только что так приятно наполняло и согревало его, которое обещало спасение ему и всему человечеству, которое давало ему смысл... Но от него ничего не оставалось. Его сознание было как заброшенный туннель метро, где совершенную пустоту не даёт разглядеть только стоящая в нём кромешная тьма. И Артём чётко, остро почувствовал, что уже никогда за отведённое ему время там не возникнет тот свет, которым он сможет озарить свою жизнь и найти в ней дорогу.

– Как мы славно их взгрели, а? Будут знать, как к нам с мечом! – потирал руки Ульман. – А, Артём? Артём!

Весь Ботанический сад, а заодно и ВДНХ превратились в одно страшное огненное месиво, огромные клубы жирного чёрного дыма лениво поднимались в осеннее небо, и багровое зарево чудовищного пожара мешалось с нежными лучами восходящего солнца.

Артёму стало невыносимо душно и тесно. Он взялся за противогаз, сорвал его и жадно, полной грудью вдохнул горький холодный воздух. Потом вытер выступившие слёзы и, не обращая внимания на окрики, стал спускаться по лестнице вниз.

Он возвращался в метро.

Домой.⁸⁷

Explicit – český překlad

Z oblohy dopadaly další a další rakety - a každá smrt vyvolávala v mladíkově duši palčivou bolest.

Zoufale pátral ve svém vědomí po stopě oné přítomnosti, která ho ještě před chvílí tak příjemně naplňovala a hřála, slibovala jemu a celému lidstvu vykoupení a poskytovala Art'omově existenci nový smysl. Už tam však nic nenašel. Jeho vědomí připomínalo opuštěný tunel metra, jehož nevýslovnou prázdnotu nebylo vidět jen proto, že tam panovala tma,

⁸⁶ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5, s. 7

⁸⁷ ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий. *Метро 2033*. [online]. Метро 2033 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://www.m-e-t-r-o.ru/Metro-20.htm>

absolutní tma. Věděl, ba neomylně to i cítil, že už nikdy tam nevzplane světlo, které by mu ukázalo cestu životem.

„Skvělá grilovačka, vid’? Takhle to dopadne, když si někdo pořád nedá pokoj!“ Ulman si zamnul ruce. „Je to tak, Art’ome? Hej, Art’ome!“ Celá Botanická zahrada a stanice VDNCh se proměnily v ohnivě moře. Obrovské cáry mastného černého dýmu líně stoupaly k podzemní obloze a žhnoucí ohnivá záře se mísila s nesmělými paprsky vycházejícího slunce.

Mladík cítil nesnesitelnou úzkost; měl dojem, že ho to zadusí. Strhl si plynovou masku z obličej a zhluboka se nadechl trpkého chladného vzduchu. Pak si otřel slzy, a aniž by dbal na volání svých druhů, rozběhl se ze schodů.

Vrátí se do metra.

Domů.⁸⁸

11.3 Portrét hlavního hrdiny

Zadání:

Učitel žákům rozdá část textu, kde je popsána hlavní postava knihy. Opět žáci mohou pracovat ve skupině. Dle informací obsažených v textu žáci sestavují jeho portrét. Pozornost věnují věku postavy, vzhledu, gestům, chování, oblečení či vlastnostem. Pokusí se taktéž odhadnout, kde a v jaké době žije, jaké má zázemí, jeho životní priority apod. Žáci na základě ústního projevu zpracují popis hrdiny písemně a poté hlavního hrdinu nakreslí.

Výstup:

Žáci z textu získají informace, které jim poslouží jako vodítko k tomu, aby vymysleli další charakteristiky hlavního hrdiny. Dochází k rozvoji ústního i písemného projevu a práce ve skupině.

Popis hrdiny – ruský originál

Артёму было уже за двадцать, и родился он ещё там, наверху, и был он ещё не такой худой и бесцветный, как все родившиеся в метро, не осмеливавшиеся никогда показываться на поверхность, боясь не только радиации, но и испепеляющих, губительных для подземной жизни солнечных лучей. Правда, Артём и сам в сознательном возрасте бывал наверху всего раз, да и то только на мгновение – радиационный фон там был такой, что чрезмерно любопытные изжаривались за пару часов, не успев нагуляться вдоволь и насмотреться на диковинный мир, лежащий сверху.

⁸⁸ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5, s. 455

Отца своего он не помнил совсем. Мать жила с ним до пяти лет, они жили вместе, на Тимирязевской, долго там жили, несколько лет, и хорошо всё у них было, жизнь текла ровно и спокойно, до того самого дня, когда Тимирязевская не пала под нашествием крыс.⁸⁹

Popis hrdiny – český překlad

Arťomovi už bylo přes dvacet. Světlo světa spatřil ještě tam nahoře, a proto nebyl tak hubený a bledý jako ti, kteří se narodili v metru a nikdy se neodvážili na povrch - nikoli snad ze strachu z ozáření, nýbrž ze žhnoucí síly slunce ničícího veškerý pozemní život. Sám Arťom, pokud si vzpomínal, pobýval tam nahoře jen jedenkrát - a i to jen na okamžik; radioaktivní záření tam bylo tak intenzivní, že všichni zvědavci během pár hodin shořeli, ještě než se stačili dosyta vynadávat na bizarní svět nacházející se na povrchu.

Na otce si nevzpomínal. Matka s ním byla až do jeho pěti let; tehdy ještě žili na stanici Timirjazevskaia. Vedlo se jim dobře, život plynul klidně a spokojeně - až do dne, kdy na stanici zaútočily krysy.⁹⁰

11.4 Cenzura

Zadání:

Učitel nejprve žákům objasní slovo cenzura, jaký má význam a v čem bude spočívat úkol, který budou plnit. Žáci dostanou úryvek, jejich úkolem je začernit pasáže (zcenzurovat) tak, aby se text stal jednodušším. Mohou pracovat ve dvojicích, záleží na obtížnosti vybraného textu. Důležité je, aby po zcenzurování textu byla zachována původní myšlenka.

Výstup:

Žáci vybírají nejdůležitější informace, které text obsahuje. Učí se selektovat informace tak, aby zachovali význam daného textu a pouze text zjednodušili. Každý žák nebo skupina žáků začerní jiné pasáže. Učitel následně může vést diskuzi se žáky, jak by se dal text zcenzurovat více.

⁸⁹ ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий. *Метро 2033*. [online]. Метро 2033 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://www.m-e-t-r-o.ru/Metro-01.htm>

⁹⁰ GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5, s. 11

Text k cenzuře – ruský originál

Он так и не дошёл до противоположного края зала, купив себе сначала за пять патронов миску рубленых жареных грибов и стакан гниловатой, отдающей горечью воды, и с отвращением проглотил эту дрянь, сидя на перевёрнутом пластмассовом ящике, в каких раньше хранилась стеклотара. Потом дошёл до поезда, надеясь, что тут ему удастся остановиться передохнуть, потому что силы уже были на исходе, а тело всё так же болело после допроса.

Но состав был совсем другим, чем тот, на Китай-Городе, вагоны - ободранные и совсем пустые, кое-где обожжённые и оплавленные, мягкие кожаные диваны вырваны и куда-то унесены, повсюду виднелись нестираемые пятна ввевшейся крови, по полу рассыпаны пустые гильзы. Это место явно не было подходящим пристанищем, а больше напоминало крепость, выдержавшую не одну осаду.

Пока он боязливо осматривал поезд, прошло вроде совсем немного времени, но, вернувшись на платформу, станцию он не узнал. Прилавки опустели, гомон стих, и кроме нескольких неприкаянных бродяг, сбившихся в кучку недалеко от перехода, на платформе больше не было видно ни одной души. Стало заметно темнее, потухли факелы с той стороны, где Артём вышел на станцию, горело только несколько в центре зала, да ещё вдалеке, в противоположном его конце полыхал неяркий костёр. На часах было восемь часов вечера с небольшим. Что произошло? Артём поспешно, наколько позволяла боль в членах, зашагал вперёд. Переход был заперт с обеих сторон, не просто обычными плетёными металлическими дверцами, а надёжными воротами, обитыми железом. На второй лестнице стояли точно такие же, но одна их часть была приоткрыта, и за ней шли ещё добротные решётки, сваренные, как в казематах на Тверской, из толстой арматуры. За ними был виден столик, освещённый слабой лампадкой, за которым сидел охранник в застиранной серо-синей форме.⁹¹

Text k cenzuře – český překlad

Nedošel až k samotnému konci koridoru. Nejdřív si za pět patron koupil misku pečených hub a sklenici nahnilé vody s nahořklou příchutí. Našel si místo na otočné umělohmotné bedně, kterou dříve používali na skleněné láhve, a s odporem vše snědl a vypil. Potom zamířil k vlaku

⁹¹ ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий. *Метро 2033*. [online]. Метро 2033 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://www.m-e-t-r-o.ru/Metro-10.htm>

вернувшись на платформу, станцию он не узнал. Прилавки опустели, гомон стих, и кроме нескольких бродяг, на платформе больше не было видно ни одной души. Стало темнее, потухли факелы, горело только несколько в центре зала, да ещё вдалеке, полыхал костёр. На часах было восемь часов вечера с небольшим. Что произошло? Артём поспешно, зашагал вперёд. Переход был заперт с обеих сторон, надёжными воротами, обитыми железом. На второй лестнице стояли точно такие же, но одна их часть была приоткрыта, и за ней шли ещё добротные решётки, За ними был виден столик, освещённый слабой лампадкой, за которым сидел охранник

12 Uvedení aktivit do praxe

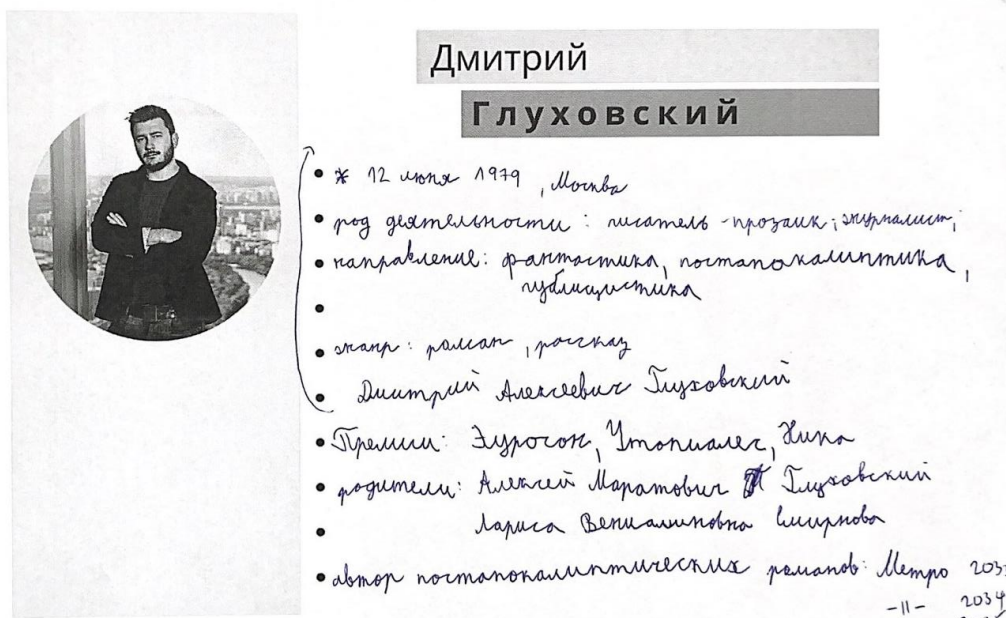
Přípravené materiály jsem měla možnost vyzkoušet v praxi s žáky náhodského gymnázia. Jednalo se o žáky prvního a třetího ročníku čtyřletého gymnázia.

12.1 Úvod do práce s dílem Dmitrije Gluchovského *Metro 2033*

Informace o autorovi

Tuto aktivitu jsem vyzkoušela jak s žáky prvního, tak třetího ročníku. Na začátku hodiny jsem jako úvod do tématu zvolila diskuzi ohledně ruských spisovatelů. Dotazovala jsem se žáků, jaké ruské autory znají. V obou třídách se mi dostávalo stejných odpovědí jako např. A. S. Puškin, N. V. Gogol, A. P. Čechov nebo L. N. Tolstoj. Žáci tyto spisovatele znají z učebnic ruského jazyka. Co se týká čtenářské aktivity, pouze dva žáci ze třetího ročníku uvedli, že četli pouze dílo *Revizor* od N. V. Gogola. Sdělila jsem žákům několik slov o současné ruské literatuře a na tabuli napsala jméno – Dmitrij Gluchovskij. Žáci dostali připravené nakopírované listy, kam měli uvést informace o autorovi, které najdou na internetu. V obou třídách se tuto aktivitu žákům podařilo splnit. Po uplynutí stanoveného časového limitu jsme s žáky shrnuli zjištěné údaje o D. Gluchovském.

Příklady práce žáků:

**Дмитрий
ГЛУХОВСКИЙ**

- * 12 июня 1979, Москва
- род деятельности: писатель-прозаик; журналист;
- направления: фантастика, постапокалиптика, публицистика
- жанр: роман, рассказ
- Дмитрий Алексеевич Глуховский
- премии: Эзротек, Утопиялес, Дика
- родители: Алексей Маратович Глуховский
Мария Вениаминовна Глухова
- сбор постапокалиптических романов: *Метро* 2033
-11- 2034
-11- 2035

Obrázek 6 – Informace o autorovi – práce žáka prvního ročníku

Дмитрий

Глуховский

- * 12 июня 1979 - Москва
- российский писатель, журналист, сценарист
- автор постановочных мультимедийных радиоспектаклей
- Метро 2033, 2034, Токсик
- лауреат премии «Кинотекст»
-
-
-
-

Obrázek 7 – Informace o autorovi – práce žáka prvního ročníku

Дмитрий

Глуховский

- Автор постановочных мультимедийных радиоспектаклей
- Метро 2033, Метро 2034, Метро 2035
- Он родился 12 июня 1979 года в Москве.
- В 17 лет он уехал из России учиться в Израиль
- окончил факультет общественных наук Еврейского университета в Иерусалиме по специальности
-
-

Obrázek 8 – Informace o autorovi – práce žáka třetího ročníku

Motivace

V další části hodiny jsem třídu rozdělila do skupin po třech až čtyřech žácích. Vzhledem k malému počtu žáků vznikly dvě skupiny. Jedna skupina obdržela knihu *Metro 2033* a druhá skupina pracovala s knihou *Metro 2034* v českém vydání a s přelepenou zadní stranou přebalu, aby žáci nemohli číst obsah díla. Jejich úkolem bylo napsat co nejvíce údajů, které je ve spojitosti s obalem díla napadnou. Po zhruba pěti minutách skupinky obdržely vytisknutý plánec metra v ruštině a po dalších pěti minutách plánec metra přeložený do českého jazyka. Mapa metra měla pomoci žákům rozšířit skupinový brainstorming. Vzhledem k úrovni žáků prvního i třetího ročníku jsme nejprve pracovali v češtině.

Po dokončení práce každá skupina představila svoje nápady, které jsem ve stručnosti zapisovala na tabuli. Vznikl nám tak na tabuli přehled slov a slovních spojení, která jsme přeložili do ruštiny a neznámá slovíčka jsme vyhledali ve slovníku. Slova jsme poté použili ve větách. Např. *Я думаю, что сюжет книги происходит в России в 2033 году. Главной проблемой будет ядерная война. Люди будут сражаться с чудовищами. Заражение вспыхнуло в метро. Главный герой влюбится в девушку.*

Nejvíce opakující se slova: Rusko - Россия , apokalypsa – апокалипсис, jaderná válka - ядерная война, život v metru – жизнь в метро, příšera – чудовище, skupiny – группы (нацисты, коммунисты), rok 2033/2034 – год 2033/2034, nebezpečí – опасность, boj - борьба, sražení, smrt – смерть (люди умирают), nákaza/infekce – заражение, plyn – газ, láska – любовь...

Do této aktivity se zapojili více žáci ve třídě třetího ročníku. Předpokládám, že to bylo na základě jejich větší slovní zásoby. S žáky prvního ročníku jsme v mnoha případech použili slovník a jejich nápady nebyly tak bohaté jako v případě žáků starších.

Příklady práce žáků:

Autor v Rusku stihomys
Svět po jaderné válce, kde lidé přebývají v
M/M oschovném městu.
Válka sčividně probíhá v doběSSR.
Lidé jsou ochotni vyjít ven
Lidé v městu jsou v různých uskupeních
(komunisti, neisti ...)

Obrázek 9 – Motivace – práce žáků prvního ročníku

Práškla mublársm' vátlla
Lidi žiji v metru
Nauči se tam přežít
Zaroby jídlu se brát
Vylízat na poroch je nebezpečno'
- jen bratrou dobu a v
ochranném obleku
Umírají lidé
Kdo z porochu se dostane dovnitř
→ zmešní zásob → vzpoura
Boj proti mutantům
Mladenci jednotky masazují chlapce
i dívky do boje
Skupiny bojují o trůn
Hlavní hrdina se dostane do
metra neprobádané stanice
Potká ovubu vyjel omí
Narazí na mutanti, kteří ji nahazí

Obrázek 10 – Motivace – práce žáků třetího ročníku

Metro 2034

- pokračování 1. dílu ^{prostorůch}
- Dej se odehrávat v metru, protože se tam lidé schovávají před nebezpečným plynem, který uniká do ovzduší.
- Hlavní hrdina cestuje metrem, aby ~~je~~ našel odkud plyn uniká a zastavil jeho unikání.
- Hrdina postupně přichází na to, že plyn je vypouštěn do ovzduší vládou, protože chtějí zmenšit populaci národa.
- Hl. hrdina objeví čtvrtou říši, která ho zavede do jiné dimenze.

Obrázek 11 – Motivace – práce žáků třetího ročníku

12.2 Od incipitu a explicitu ke čtení

Aktivitu od incipitu a explicitu ke čtení jsem s žáky třetího ročníku využila následující hodinu. Domnívám se, že pro žáky navštěvující první ročník by text byl příliš složitý. Zvolila jsem variantu, kdy všichni žáci pracují se stejným textem. Nejprve jsem žákům rozdala incipit v ruském originále. Žáci dostali čas nejprve si text přečíst samostatně, následovalo společné čtení a sdělení, o čem daný úryvek pojednává, co je hlavní myšlenkou textu. Zpočátku bylo pro žáky velmi těžké říct, o čem text pojednává. Zaměřili jsme se tudíž na text jako celek, to znamená, že jsme nepřekládali slovo od slova. Nejprve studenti své nápady sdělovali v češtině a poté překládali do ruštiny. Pro úplné pochopení textu žáci dostali český překlad incipitu z knihy *Metro 2033*.

Následně jsem na tabuli napsala větu: Это история о ... Úkolem žáků bylo větu doplnit. Objevovaly se návrhy jako např.: *Это история о главном герое по имени Артём. Это история о том, как пережить в метро. Это история о опасности в метро. Это история о Артёме, который живёт в метро.*

Následovala práce s explicitem. Postup byl stejný jako v případě práce s první částí textu. Po pochopení druhého textu měli žáci za úkol vymyslet obsah díla, čili příběh, který se odehrál mezi obdrženými úryvky. Vzhledem k časové náročnosti jsme aktivitu dokončili další vyučovací hodinu formou společného ústního projevu. Žáci postupně říkali věty a navazovali tak na myšlenku spolužáka. Žáci vytvářeli především krátké věty, či jednoduchá spojení.

12.3 Portrét hlavního hrdiny

Sestavení portréту hlavního hrdiny jsem vyzkoušela ve třídě s žáky prvního ročníku. Každý žák dostal ruský text popisující hlavního hrdinu. Společně jsme text přečetli a přeložili do češtiny. Během této aktivity pracovali navíc s českým překladem textu, poněvadž znalost ruského jazyka u těchto žáků není na takové úrovni, kdy by žákům stačil pouze ruský originál.

Nejprve jsme s žáky sestavili informace o hrdinovi. Na tabuli jsme napsali jeho jméno a žáci postupně chodili k tabuli a doplňovali údaje o hrdinovi, které jsou zmíněny v textu. Následně žáci na základě dostupných informací vymýšleli, jaký by mohl hrdina být, jaké má vlastnosti, jak se chová apod. Žáci pracovali ve skupině a následně jsme vymyšlené charakteristiky zapsali heslovitě na tabuli. Po dokončení práce žáci zapsané údaje na tabuli sestavili do vět – nejprve ústně, poté písemně. Vznikl tak krátký a jednoduchý text o hlavním hrdinovi díla.

Žáků bylo ve třídě velmi málo, tudíž jsme pracovali společně v počtu pěti žáků. Práci žáci zvládli velmi dobře, po celou dobu měli k dispozici slovníky a vzhledem k malému počtu žáků jsme aktivitu stihli včas dokončit. Charakteristiku hlavního hrdiny a následně tvorbu souvislého nejprve ústního a poté psaného textu sestavovali všichni žáci společně. Portrét kreslili žáci buď sami, nebo ve dvojicích.

Příklad práce žáků:

Obrázek 12 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku

Артём - главный герой. Ему 20 лет. Он не помнит отца и его мать умерла, поэтому он живёт один. Он не родился в метро. На поверхности был только один раз. Он хочет идти на поверхность. Он не худой и не худенький. Он отважный и храбрый. Он грустный, потому что у него нет родителей. У него каштановые волосы и голубые глаза. Он носит рубашку, пальто и джинсы. У него ранец. Он любит приключения, но не любит крик.

Obrázek 13 – Portrét hlavního hrdiny (popis) – práce žáků prvního ročníku

Obrázek 14 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku

Obrázek 15 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku

12.4 Cenzura

Zjednodušení textu a selektování důležitých informací jsem v praxi vyzkoušela opět s žáky třetího ročníku, a to především kvůli obtížnosti a délce vybraného textu. Nejprve jsme text společně přečetli a sdělili, o čem text pojednává. Žáci následně pracovali ve dvojicích a snažili se z textu vyškrtnat pasáže, které jsou v textu postradatelné. Jejich úkolem tedy bylo zjednodušit daný text, aby byla zachována původní myšlenka textu. V první části hodiny žáci pracovali pouze s ruským textem. Po dokončení práce dostali český překlad textu. Oba texty mohli vzájemně porovnat a popřípadě upravit cenzurování textu.

Pro některé žáky byla práce pouze s ruským textem velmi obtížná. Některé dvojice provedly cenzurování až po obdržení české verze úryvku. Každá dvojice svůj text nakonec přečetla a společně jsme určili, zda byl zachován původní význam textu, či nikoli.

Text k cenzuře – ruský originál

~~Он так и не дошёл до противоположного края зала, купив себе сначала за пять патронов миску рубленых жареных грибов и стакан гилевой, отдавшей горюю волю и с отвращением проглотив эту дрянь. Видя на перевернутом пластмассовом ящичке, в каких раньше хранилась стелька. Потом дошёл до поезда, надеясь, что тут ему удастся остановиться передохнуть, потому что силы уже были на исходе, а тело всё так же болело после допроса.~~

~~Но состав был совсем другим, чем тот, что был в Городе, вагоны – ободранные и совсем пустые, кое-где обожжённые и оплавленные, мягкие кожаные диваны вырваны и куда-то унесены, повсюду виднелись нестираемые пятна въевшейся крови, по полу рассыпаны пустые гильзы. Это место явно не было подходящим пристанищем, ~~а больше~~ ~~напоминало крепость~~, выдержавшую не одну осаду.~~

Пока он боязливо осматривал поезд, прошло вроде совсем немного времени, но, вернувшись на платформу, станцию он не узнал. Прилавки опустели, гомон стих, и кроме ~~нескольких неприкаянных бродяг, обившихся в кучку недалеко от перехода, на~~ платформе ~~больше~~ не было видно ни одной души. Стало заметно темнее, ~~потужен~~ ~~факолы с той стороны, где Артём вышел на станцию, горело только несколько в центре зала, да ещё вдалеке, в противоположном его конце полыхал изрядный костёр.~~ На часах было восемь часов вечера ~~с небольшим~~. Что произошло? Артём поспешно, ~~наконец~~ ~~позволяя боль в суставах, зашагал вперёд. Переход был заперт с обеих сторон, не просто~~ ~~обычными плетёными металлическими дверцами, но надёжными воротами, обитыми железом. На второй лестнице стояли точно такие же, но одна их часть была приоткрыта, и за ней шли ещё добротные решётки, сваренные, как в казематах на Тверской, из~~ ~~дешевой арматуры.~~ За ними был виден столик, ~~освещённый слабой лампадой,~~ за которым сидел охранник ~~в стальной серо-синей форме.~~

Obrázek 17 – Cenzura – práce žáků třetího ročníku

Text k cenzuře – ruský originál

Он так и не дошёл до противоположного края зала, ~~купив себе сначала за пять патронов миску рублёных жареных грибов и стакан глиняной, отдающей горечью воды, и с обратным проглотил эту дрянь, сидя на перевернутом пластмассовом ящике, в котором раньше хранилась стеклотара.~~ Потом дошёл до поезда, надеясь, что тут ему удастся остановиться передохнуть, потому что силы уже были на исходе, а тело всё так же болело после допроса.

Но состав был совсем другим, чем тот, на Китай-Городе, ~~вагоны – обожжённые и совсем пустые, кое-где обожжённые и оплавленные мятые кожаные диваны и кресла и куда-то унесены, повсюду виднелись нестираемые пятна вонючей крови, по полу рассыпаны пустые гильзы.~~ Это место явно не было подходящим пристанищем, ~~а больше напоминало крепость, выдержавшую не одну осаду.~~

~~Немало он боязливо осматривал поезд, прошло вроде совсем немного времени, но, вернувшись на платформу, станцию он не узнал.~~ Прилавки опустели, гомон стих, и кроме нескольких неприкаянных бродяг, сбившихся в кучку недалеко от перехода, на платформе больше не было видно ни одной души. ~~Стало заметно темнее, потухли факелы с той стороны, где Артём вышел на станцию, горело только несколько в центре зала, да ещё вдалеке, в противоположном его конце пылал неяркий костёр.~~ На часах было восемь часов вечера с небольшим. Что произошло? Артём поспешно, ~~насколько позволяла боль в спине, зашагал вперёд.~~ Переход был заперт с обеих сторон, ~~не просто обтянутыми пластмассовыми металлическими дверцами, а надёжными воротами, обитыми железом.~~ На второй лестнице стояли точно такие же, но одна их часть была приоткрыта, и за ней шли ещё добротные решётки, ~~сваренные, как в казематах на Тверской, из толстой арматуры.~~ За ними был виден столик, освещённый слабой лампадкой, за которым сидел охранник ~~в застиранной серо-синей форме.~~

Obrázek 18 – Cenzura – práce žáků třetího ročníku

12.5 Shrnutí práce žáků s dílem D. Gluchovského

Aktivity jsem do tříd volila na základě znalostí a úrovně ruského jazyka. Materiál týkající se vyhledávání informací o autorovi a motivační část zahrnující práci s přebalem knihy a mapou metra jsem vyzkoušela v prvním i ve třetím ročníku čtyřletého gymnázia. Část zaměřující se na charakteristiku hlavního hrdiny jsme zpracovali se studenty prvního ročníku. Zbývající aktivity zahrnující především práci s rozsáhlejším textem jsem prezentovala u žáků vyššího ročníku a to vzhledem k náročnosti vybraných částí textu.

U některých žáků jsem se setkala s pomalejším tempem práce pramenící ze složitosti předloženého ruského textu. Studenti sami přiznali, že nejsou zvyklí číst rozsáhlejší literární texty v ruském originále a zároveň dosud s textem v hodinách téměř nepracovali. V závěrečné společné reflexi studenti ocenili originalitu práce s textem a celkové uchopení představení knih Dmitrije Gluchovského. Oba ročníky dosud pracovaly s textem pouze ve stylu kladení otázek k přečtenému úryvku.

Celkově mě práce žáků příjemně překvapila. V obou třídách jsem se setkala s jedinci, kteří mají povědomí o existenci samotného autora a jsou hlavně fanoušci vytvořených videoher. Velice zajímavá pro mě byla diskuze mezi žáky, kteří znají knižní předlohu s těmi, kteří jsou fanoušky videohry. Jedinci, kteří četli knihu, se shodli na tom, že se jim nejvíce líbil první díl trilogie. Hráči videoher naopak nejvíce vyzdvihují třetí hru *Metro Exodus* a to především díky lepší propracovanosti a vylepšeným efektům.

Závěr

V první část diplomové práce jsem se nejprve zaobírala čtenářskou gramotností a čtenářstvím. Cílem této části bylo charakterizovat čtenářskou gramotnost a čtenářství a zároveň se dotknout jejich problematiky. Čtenářská gramotnost stojí na všestranném rozvoji osobnosti v oblasti kritického myšlení, uvažování, myšlení v souvislostech, orientace v textu či výběru podstatných a méně podstatných sdělení. Čtenářská gramotnost silně ovlivňuje zájem o četbu. Z pohledu čtenářství jsem se věnovala žákovským preferencím v oblasti literatury, což ovlivnilo další části a zpracování diplomové práce.

Literatura neodmyslitelně patří ke každému stupni vzdělávání, k soukromému i profesnímu životu. Vztah k literatuře si vytváříme již od raného dětství. Významný milník v utváření postojů k literárním dílům však tvoří období školní docházky, kdy nás ovlivňují vrstevníci, učitelé či aktuální problémy. Ve škole se žáci a studenti setkávají s literaturou především v hodinách českého jazyka, ale ani výuka cizího jazyka nemůže být opomenuta. Díky analýze RVP pro gymnázia a průřezových témat jsem dospěla k závěru, že tento dokument klade důraz především na čtení s porozuměním a kritické myšlení.

K porovnání jsem si vybrala ŠVP třech gymnázií v našem kraji v blízkosti mého bydliště. Rozebrala jsem ŠVP pro ruský a český jazyk Gymnázia v Dobrušce, v Náchodě a v Jaroměři. V obou předmětech jsem se zaměřila na zastoupení ruské literatury v jednotlivých ročnících. ŠVP se v mnohém shoduje, v něčem naopak liší. Hlavní shodu spatřuji ve výběru ruských klasických autorů, kteří jsou zde uvedeni. Mezi zástupce těchto spisovatelů patří A. S. Puškin či N. V. Gogol. Jednotlivá ŠVP se liší rozsahem a konkrétní specifikací ruských autorů a jejich děl. Jak jsem již uvedla v shrnutí této části práce, není důležitý rozsah ŠVP z hlediska ruské literatury, ale forma a míra skutečného zastoupení v hodinách českého a cizího jazyka. Jakým způsobem je ruská literatura žákům prezentována mají na svědomí i učebnice ruského jazyka. Vybrané soubory (Raduga po-novomu a Klass!) jsem charakterizovala v další části práce. Závěrem mohu konstatovat, že soubor učebnic Raduga po-novomu se práci s textem a celkově práci s ruskou literaturou věnuje ve větší míře než učebnice Klass! pro střední školy.

Učebnice se zaměřují především na klasiky ruské literatury, a proto mým cílem bylo představit populárního současného ruského autora Dmitrije Gluchovského a to jak jeho osobnost, jednotlivá díla a jejich specifika. Kromě analýzy jednotlivých knih jsem se dotkla i aktuálnosti rozebíraných témat. Důležité pro mě bylo, že kromě samotného čtení žáci dostanou impuls k zamyšlení se nad aktuálními otázkami a k následné diskuzi.

V poslední části práce jsem navrhla konkrétní úkoly, jak pracovat s dílem Dmitrije Gluchovského. Návrhy jsem také vyzkoušela v praxi se studenty gymnázia. Práce obsahuje metodické pokyny, jak uchopit představení literárního díla a práci s textem. Příprava materiálu pro mě nebyla jednoduchá, nedokázala jsem posoudit, zda žáci zvládnou vybrané pasáže z díla. Zároveň jsem netušila, jakou časovou dotaci budou jednotlivé aktivity vyžadovat. Myslím si, že v praxi se mi podařilo připravené materiály aplikovat a zároveň dle ohlasů soudím, že jsem u žáků probudila zájem o tvorbu D. Gluchovského. Zajímavým zjištěním pro mne byl fakt, že hodiny ruského jazyka se drží převážně učebnic. Proto práce s uvedenými materiály byla pro žáky zajímavá a aktivně se do hodiny zapojovali.

Za hlavní cíl nejen diplomové práce, ale i své pedagogické činnosti považuji motivaci studentů k četbě a rozvoj čtenářské gramotnosti. Domnívám se, že z pozice pedagoga mám velkou možnost ovlivnit čtenářství svých žáků. Chtěla bych ve své pedagogické praxi přinášet do hodin cizího jazyka doplňující materiály, které budou žáky bavit a zároveň jim rozšíří povědomí o současné literatuře a problémech, kterých se tato literatura dotýká.

Seznam zdrojů

1. [Dmitrij Gluchovskij]. In: *Yakutia-daily.ru* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://yakutia-daily.ru/pisatel-dmitrij-gluhovskij-prochitaet-tekst-totalnogo-diktanta-2021-v-yakutske-10-aprelya/>
2. [Metro 2033]. In: *Knihydobrovsky.cz* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: https://www.knihydobrovsky.cz/kniha/metro-2033-417771748?gclid=Cj0KCQjwnNyUBhCZARIsAI9AYIHJVBNhlnP9ag3iPSDbSkoTVajaGUU2gj3U5QEpxHrZWHML-V2U_GYaaAio-EALw_wcB
3. [Карты Metro 2033]. In: *Steamsolo.com* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://steamsolo.com/guide/2033-metro-last-light-redux/>
4. [Metro 2033]. In: *Kitabboxcasi.blogspot.com* [online]. [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <https://kitabboxcasi.blogspot.com/2019/02/metro-2033-dmitry-glukhovsky.html>
5. BALADA, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, c2007. ISBN 978-80-87000-11-3, Dostupné z: <https://www.nuv.cz/file/159>
6. BATCHELOR, James, 2019. *From pages to polygons: The storytelling of Metro Exodus* [online]. amesindustry.biz 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.gamesindustry.biz/articles/2019-02-14-from-pages-to-polygons-the-storytelling-of-metro-exodus>
7. BLAŽEK, Radek, Zuzana JANOTOVÁ, Eva POTUŽNÍKOVÁ a Josel BASL. *Mezinárodní šetření PISA 2018* [online]. Praha, 2019 [cit. 2022-01-17]. ISBN 978-80-88087-24-3. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA_2018_narodni_zprava.pdf
8. BUBENÍČKOVÁ, Petra. *Kontexty čtenářství a čtenářské gramotnosti*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2011. ISBN 978-80-7435-165-5.
9. COBY, Alex Sassoon, 2019. *GAMING REVOLUTION Metro Exodus writer reveals he wants the game to help bring down Putin* [online]. The Sun 2019. 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.thesun.co.uk/tech/8208989/dmitry-glukhovsky-metro-exodus-putin/>
10. FRYČ, Jindřich. *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030+* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2020 [cit. 2022-02-03]. ISBN 978-80-87601-47-1. Dostupné z: https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
11. GARRATT, Patrick, 2010. *Interview: Metro 2033's Dmitry Glukhovsky and Huw Beynon* [online]. VG247 2010 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vg247.com/2010/02/25/interview-metro-2033s-dmitry-glukhovsky-and->

huw-
beynon/

12. GAZDA, Jiří; POSPÍŠIL, Ivo. *Proměny jazyka a literatury v současných ruských textech*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2007. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/123717>
13. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2033*. Vydání druhé. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-5116-5.
14. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2034: volné pokračování kultovního apokalyptického bestselleru*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-3055-9.
15. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Metro 2035: závěr kultovní apokalyptické trilogie*. Přeložil Rudolf ŘEŽÁBEK. Praha: Knižní klub, 2016, 484 s. ISBN 978-80-242-5158-5.
16. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Povídky o vlasti*. Přeložil Pavla BOŠKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2017. ISBN 978-80-242-5848-5.
17. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Soumrak*. Praha: Knižní klub, 2013. ISBN 978-80-242-3763-3.
18. GLUKHOVSKY, Dmitry Aleksejevič. *Text*. Přeložil Peter KADLEC. Praha: Euromedia, 2018, 295 s. ISBN 978-80-7617-014-8.
19. HORK, Boris, 2016. *Metro je metafora zkorumpovaného a do minulosti zahleděného Ruska, říká spisovatel Glukhovskij* [online]. Aktuálně.cz 2016 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/dmitry-glukhovskij-pise-sve-metro-jako-metaforu-zkorumpovaneh/r~23f1e7801daa11e6b597002590604f2e/>
20. HRALA, Milan. *Ruská moderní literatura 1890-2000*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1201-0.
21. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 1: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-659-8.
22. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 2: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2008. ISBN 978-80-7238-700-7.
23. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 3: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2009. ISBN 978-80-7238-772-4.
24. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 4: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2010. ISBN 978-80-7238-947-6.
25. JELÍNEK, Stanislav. *Raduga 5: po-novomu*. Plzeň: Fraus, 2011. ISBN 978-80-7238-953-7.
26. JENKIS, David, 2019. *Metro Exodus Dmitry Glukhovskij interview – 'I lived in a post-apocalyptic state'* [online]. Metro.co 2019 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://metro.co.uk/2019/01/16/metro-exodus-dmitry-glukhovskij-interview-i-lived-in-a-post-apocalyptic-state-8350225/>

27. KYLOUŠKOVÁ, Hana. *Jak využít literární text ve výuce cizích jazyků*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4373-2.
28. McKEAND, Kirk, 2018. *An unabridged interview with Metro 2033 author Dmitri Glukhovsky* [online]. VG247 2018 [cit. 8. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.vg247.com/unabridged-interview-metro-2033-author-dmitri-glukhovsky>
29. *Obdiv k Sovětskému svazu zmizel, zájem o ruskou literaturu v Česku stoupá* [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/literatura/obdiv-k-sovetskem-svazu-zmizel-zajem-o-ruskou-literaturu-v-c/r~ed46a654060d11e9a0680cc47ab5f122/>
30. ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 1: ruština pro střední školy : učebnice*. Praha: Klett, c2010. ISBN 978-80-7397-032-1.
31. ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 2: ruština pro střední školy*. Praha: Klett, c2011. ISBN 978-80-7397-066-6.
32. ORLOVOVÁ, Natalie, Marta VÁGNEROVÁ a Miroslava KOŽUŠKOVÁ. *Klass! 3: ruština pro střední školy*. Praha: Klett, c2012-. ISBN 978-80-7397-067-3.
33. PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?* [online]. 2006 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET.html>
34. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
35. ROSENBERG, Adam, 2013. „Metro 2033‘ author shares his vision for redefining fan-driven fiction [online]. DIGITAL TRENDS 2013 [cit. 4. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.digitaltrends.com/gaming/metro-dmitry-glukhovsky-interview/>
36. SKOPEČKOVÁ, Eva. *Literární text ve výuce anglického jazyka: specifické aspekty didaktiky anglicky psané literatury ve výuce anglického jazyka v kontextu současných proměn české vzdělávací soustavy*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010. ISBN 978-80-7043-935-7.
37. STEHLÍK, Jan. *Ruský autor série Metro ve videu odsoudil agresi své země vůči Ukrajině. NERDFIX* [online]. 2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: https://nerdfix.cz/clanek/rusky-autor-post-apokalypticke-serie-metro-ve-videu-8xywxf?fbclid=IwAR1trgxJi-fd7HSBGjT3hBDMC2aaVjxnUS9zT36FNqGZZuF3br_19aEukwo
38. *Školní vzdělávací program – část pro nižší gymnázium* [online]. [cit. 2021-10-20]. Jaroměř: Gymnázium Jaroslava Žáka. 2015. Dostupné z: https://www.gojaro.cz/wp-content/uploads/2016/05/%C5%A0VP_2015_NG_osnovy.pdf
39. *Školní vzdělávací program – část pro vyšší a čtyřleté gymnázium* [online]. [cit. 2021-10-20]. Jaroměř: Gymnázium Jaroslava Žáka. 2021. Dostupné z: <https://www.gojaro.cz/dokumenty/skolni-vzdelavaci-program/>

40. *Školní vzdělávací program "I cesta může být cíl" pro čtyřleté a vyšší stupeň osmiletého gymnázia* [online]. [cit. 2021-10-20]. Náchod: Jiráskovo gymnázium. 2019. Dostupné z: https://www.gymnachod.cz/wp-content/uploads/2017/11/%C5%A0VP-I-cesta-m%C5%AF%C5%BEE-b%C3%BDt-c%C3%ADI-verze-2_0.pdf
41. *Školní vzdělávací program "Na cestě... " pro nižší stupeň osmiletého gymnázia* [online]. [cit. 2021-10-20]. Náchod: Jiráskovo gymnázium. 2017. Dostupné z: https://www.gymnachod.cz/wp-content/uploads/2017/11/%C5%A0VP-Na-cest%C4%9B-verze_3_0.pdf
42. *Školní vzdělávací program "S maturitou v kapse je to snadné" pro nižší stupeň osmiletého gymnázia* [online]. [cit. 2021-10-20]. Dobruška: Gymnázium Dobruška. 2017. Dostupné z: https://www.gympldka.cz/files/Dokumenty%20ke%20stazeni/Svp_NiGy10_2017.pdf
43. *Školní vzdělávací program "S maturitou v kapse je to snadné" pro čtyřleté gymnázium a vyšší stupeň osmiletého gymnázia* [online]. [cit. 2021-10-20]. Dobruška: Gymnázium Dobruška. 2017. Dostupné z: https://www.gympldka.cz/files/Dokumenty%20ke%20stazeni/Svp_VyGy9_2017.pdf
44. TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtete?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize : (2007)*. Brno: Host, 2008. ISBN 978-80-7294-270-1.
45. TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. Brno: Host ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky, 2011. ISBN 978-80-7294-515-3.
46. ZACHOVÁ, Alena. *Rozměry čtenářství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2012. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-233-1.
47. ГЛУХОВСКИЙ, Дмитрий. *Метро 2033*. [online]. Метро 2033 [cit. 2022-06-01]. Dostupné z: <http://www.m-e-t-r-o.ru/Metro-01.htm>
48. *Дмитрий Глуховский рассказал в новом интервью о сериале «Топи», патриотизме и будущей книге. Кино ТВ* [online]. 2021 [cit. 2022-05-11]. Dostupné z: <https://kinotoday.ru/read/news/dmitrij-gluhovskij-rasskazal-v-novom-intervyu-o-seriale-topi-patriotizme-i-budushhej-knige/>
49. МЕРЗЛИКИН, Павел. *«Российская внешняя политика - это купание пьяного вэдэвэшника в мировом фонтане»: Интервью Дмитрия Глуховского - о том, виноваты ли россияне в войне. Meduza* [online]. 2022 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://meduza.io/feature/2022/05/03/rossiyskaya-vneshnyaya-politika-eto-kupanie-pyanogo-vedeveshnika-v-mirovom-fontane>
50. МОЛЧАНОВ, Александр. *"Мы не играли в политику, политика сыграла в нас." Почему "Тотальному диктанту" впервые не дали президентский грант Глуховский: "Тотальный диктант" будет абсолютно аполитичным. Сибирь.Реалии* [online]. 2021 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.sibreal.org/a/pochemu-totalnomu-diktantu-ne-dali-prezidentskiy-grant/31320829.html>

51. ЧИЧИРИН, Владимир. *Дмитрий Глуховский: «Мне скучно писать об одном и том же»*. *ЛитРес* [online]. [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.litres.ru/dmitriy-gluhovskiy/interview/>
52. ШУМАН, Ефим. *Дмитрий Глуховский: "Тотальный диктант" будет абсолютно аполитичным*. *Deutsche Welle* [online]. 2020 [cit. 2022-05-09]. Dostupné z: <https://www.dw.com/ru/dmitry-gluchowsky-totalnyj-diktant-budet-absolutno-apolitichnym/a-55596124>

Seznam obrázků

Obrázek 1 – Информация об авторе - Дмитрий Глуховский	56
Obrázek 2 – Metro 2033.....	58
Obrázek 3 – Metro 2033	59
Obrázek 4 – Маpa Metro 2033	60
Obrázek 5 – Карта Metro 2033	61
Obrázek 6 – Informace o autorovi – práce žáka prvního ročníku	70
Obrázek 7 – Informace o autorovi – práce žáka prvního ročníku	71
Obrázek 8 – Informace o autorovi – práce žáka třetího ročníku	71
Obrázek 9 – Motivace – práce žáků prvního ročníku	73
Obrázek 10 – Motivace – práce žáků třetího ročníku	74
Obrázek 11 – Motivace – práce žáků třetího ročníku	75
Obrázek 12 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku	77
Obrázek 13 – Portrét hlavního hrdiny (popis) – práce žáků prvního ročníku.....	78
Obrázek 14 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku	79
Obrázek 15 – Portrét hlavního hrdiny – práce žáků prvního ročníku	80
Obrázek 16 – Cenzura – práce žáků třetího ročníku	82
Obrázek 17 – Cenzura – práce žáků třetího ročníku	83
Obrázek 18 – Cenzura – práce žáků třetího ročníku	84